

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Πτυχιακή εργασία

**«Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Κοινωνική
Εργασία κατά την περίοδο COVID-19: Η
περίπτωση του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας
του ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ»**

Ερευνητική ομάδα:

Δασκαλάκη Γεωργία (ΥΚ5456)

Μπουρνιά Αγγελική (ΥΚ5439)

Επιβλέπουσα:

Πελεκίδου Μαγδαληνή

Copyright@ 2020 Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ΣΕΥ, Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο

<https://www.hmu.gr/sw/el>

Η παρούσα πτυχιακή εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία των Δασκαλάκη Γεωργία, Μπουρνιά Αγγελική, της επιβλέπουσας εργαστηριακής συνεργάτιδας Πελεκίδου Λίνας και του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας και προστατεύονται από τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Νόμος 2121/1993 και κανόνες Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

Δήλωση διατήρησης της ακαδημαϊκής δεοντολογίας

**Οι υπογράφουσες φοιτήτριες του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του
ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ.**

Δασκαλάκη Γεωργία

Μπουρνιά Αγγελική

Δηλώνουμε υπεύθυνα ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία με τίτλο:

**«Η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση κατά την περίοδο COVID-19: Η
περίπτωση του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ»**

Είναι στο σύνολό της προϊόν δικής μας δουλειάς και οι πηγές που έχουν χρησιμοποιηθεί στην παρούσα έρευνα αναφέρονται πλήρως. Επιπλέον, η παρούσα εκπόνηση δεν αποτελεί προϊόν οποιασδήποτε εξωτερικής μη αδειοδοτημένης βοήθειας και ότι δεν έχει υποβληθεί σε οποιοδήποτε ίδρυμα ή οργανισμό προς αξιολόγηση ούτε έχει δημοσιευθεί στο παρελθόν μέρος αυτής στο σύνολο της.

(Υπογραφή) (Υπογραφή)

Δασκαλάκη Γεωργία Μπουρνιά Αγγελική

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα ερευνητική μελέτη εστιάζει στις απόψεις των ειδικών-προσώπων κλειδιών για το ζήτημα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο Τμήμα της Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου Κρήτης. Ειδικότερα, στη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία διερευνήθηκαν τα δυνατά και αδύναμα σημεία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου, εξαιτίας της πανδημίας του Corona virus disease 2019.

Για την υλοποίηση της εν λόγω έρευνας πραγματοποιήθηκε ποιοτική προσέγγιση μέσω συνεντεύξεων. Το δείγμα αποτελούνταν από εννέα (9) συνεντευξιζόμενους-εκπαιδευτικούς μέλη ΔΕΠ και εργαστηριακούς, επιστημονικούς συνεργάτες. Έπειτα πραγματοποιήθηκε απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων, ανάλυση περιεχομένου και διεξαγωγή των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Τα αποτελέσματα φανέρωσαν πως η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ήταν μια πρωτόγνωρη μέθοδος διδασκαλίας η οποία προκάλεσε και δυσκόλεψε φοιτητές και καθηγητές, αλλά ταυτόχρονα έδωσε την ευκαιρία συνέχισης της εκπαίδευσης σε μια περίοδο υγειονομικής κρίσης. Παρόλα αυτά, διαπιστώθηκε ότι η Κοινωνική Εργασία αποτελεί ένα πεδίο εκπαίδευσης το οποίο δεν δύναται να πραγματοποιείται εξ ολοκλήρου εξ αποστάσεως, καθώς αμφισβητείται η αποτελεσματικότητα των αποφοίτων κοινωνικών λειτουργών μέσω τηλεκπαίδευσης στην επαγγελματική τους απόδοση.

Λέξεις κλειδιά: Κοινωνική εργασία, εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ποιοτική έρευνα, πανδημία,

ABSTRACT

The research study focuses on key experts' views regarding distance education at the Department of Social Work, of the Hellenic Mediterranean University of Crete. Furthermore, the study describes the strengths and weaknesses of distance education in the social work department of The Hellenic Mediterranean University, due to the COVID-19 pandemic.

A qualitative approach was conducted through interviews to implement this research. The sample consisted of nine (9) interviewees, Assistant Professors, and other field assistants. The interviews were transcribed and analyzed by the content analysis method.

The results revealed that distance education was an unprecedented method of teaching that challenged students and professors, but at the same time provided an opportunity to continue education during a health crisis. However, it was highlighted that social work is a field of education that cannot be carried out entirely remotely, as the effectiveness of distance education in postgraduate students to their professional performance is an issue that cannot be answered.

Keywords: Social Work, distance education, qualitative research, Sars-Covid 19 pandemic

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ABSTRACT	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	10
Κεφάλαιο 1^ο	10
1.2 Πανδημία corona virus disease και κοινωνικές αλλαγές	11
1.3 Ο ψυχολογικός και κοινωνικός αντίκτυπος του Covid-19	15
Κεφάλαιο 2^ο	17
2.1 Επιπτώσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση την περίοδο της πανδημίας	17
2.2 Corona virus disease και εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία. Αλλαγές, προκλήσεις και παραδείγματα	19
2.3 Ψυχολογικές επιπτώσεις σε φοιτητές λόγω της πανδημίας Covid-19	21
Κεφάλαιο 3^ο	24
3.1 Ανταπόκριση και αναγκαιότητα της Κοινωνικής Εργασίας σε καταστάσεις κρίσης	24
3.1.1 Ορισμός κρίσης και ιστορική αναδρομή	24
3.1.2 Κοινωνική εργασία σε καταστάσεις κρίσης	25
Β΄ ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ	28
Κεφάλαιο 4^ο	28
4.1 Σκοπός της έρευνας	28
4.2 Ερευνητικά ερωτήματα	28
4.3 Μέθοδος και υλικό	29
4.3.1 Ανάλυση	30
4.3.2 Μέσο συλλογής στοιχείων	30
4.4 Επιλογή δείγματος	31
4.5 Ηθικά ζητήματα	31
4.6 Περιορισμοί έρευνας	32
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	33
Κεφάλαιο 5^ο	33
5.1 Κοινωνικοδημογραφικά στοιχεία του δείγματος	33
5.2 Αποτελέσματα έρευνας	35
5.2.1 Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση του τμήματος κοινωνικής εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου, πρώτη εντύπωση, ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν.	35
5.2.2 Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία, συνεργασία και αλληλεπίδραση εκπαιδευτικών και φοιτητών	36
5.2.3 Θετικά και αρνητικά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης	38

5.2.4 Ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν για την διεξαγωγή και την αποτελεσματικότητα των εξ αποστάσεως μαθημάτων, διεκπεραίωση-οργάνωση ύλης-εργασιών και κριτήρια αξιολόγησης φοιτητών	40
5.2.5 Προκλήσεις που αντιμετώπισαν εκπαιδευτικοί και φοιτητές κατά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση	41
5.2.6 Αποτελέσματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, εκτιμήσεις για τις συνέπειες της εκπαίδευσης από απόσταση	43
6. Συζήτηση-Συμπεράσματα	46
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ & ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	51
Βιβλιογραφία	51
Ηλεκτρονικές πηγές	52
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	56

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα έρευνα προέκυψε από το ενδιαφέρον να μελετηθεί η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στον κλάδο της Κοινωνικής Εργασίας γενικότερα, αλλά και πιο συγκεκριμένα στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου. Η Κοινωνική Εργασία υπέστη πλήγμα λόγω της έξαρσης της πανδημίας Corona Virus Disease.

Στόχος ήταν να εξετασθούν και να αναλυθούν τα δυνατά και αδύναμα σημεία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και πώς αυτή θα μπορούσε να αντικαταστήσει όσο το δυνατόν καλύτερα την δια ζώσης. Αυτά κρίθηκαν σημαντικά, προκειμένου να μελετηθεί το κατά πόσο μπορεί η κοινωνική εργασία να ανταπεξέλθει μέσα από μία οθόνη. Επιπροσθέτως, διερευνήθηκαν οι συνέπειες στον εκπαιδευτικό και φοιτητικό κλάδο, όσον αφορά συναισθηματικές, κοινωνικές, συμπεριφοριστικές συνέπειες κ.α.

Η εργασία μας αποτελείται από δύο μέρη: το θεωρητικό και το ερευνητικό. Στο θεωρητικό μέρος γίνεται μια αναδρομή στη πανδημία του κορωνοϊού και στην επίδραση αυτής σε πολλούς τομείς της ζωής των πολιτών. Ακόμη, παρουσιάζονται χαρακτηριστικά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Στο 1ο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη αναφορά στους σημαντικότερους ορισμούς, στη συνέχεια, αναλύεται η πανδημία Corona Virus Disease και περιγράφονται ο ψυχολογικός αντίκτυπος και οι κοινωνικές αλλαγές που αυτή έχει επιφέρει.

Στο 2ο κεφάλαιο αναφερόμαστε εκτενέστερα στις επιπτώσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση κατά την περίοδο της πανδημίας, όπως και στις αλλαγές και στις προκλήσεις που αυτή προκάλεσε στην κοινωνική εργασία. Αυτή η διερεύνηση μας έκανε να κατανοήσουμε πώς μια πανδημία, ο υποχρεωτικός εγκλεισμός και μια διαφορετική μορφή εκπαίδευσης με τη χρήση τεχνολογικών μέσων, η οποία από τους περισσότερους καθηγητές και φοιτητές χρησιμοποιείται για πρώτη φορά, επηρέασε σημαντικά σε διάφορους τομείς φοιτητές αλλά και καθηγητές.

Στο 3ο κεφάλαιο αναφερόμαστε στην ανταπόκριση και αναγκαιότητα της Κοινωνικής Εργασίας σε καταστάσεις κρίσης, με αναφορά στον ορισμό της κρίσης και μια ιστορική αναδρομή.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας μας, το ερευνητικό, θα γίνει αναφορά στη μεθοδολογία, ανάλυση των αποτελεσμάτων και θα επισημανθούν τα συμπεράσματά μας από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε καθηγητές, πρόσωπα-κλειδιά, του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΕΛ.ΜΕ.ΠΑ.

Ξεκινώντας το δεύτερο μέρος της πτυχιακής μας, θα αναφερθούμε στη μεθοδολογία και στον σχεδιασμό της έρευνάς μας, στο σκοπό αυτής της μελέτης και στα ερευνητικά της ερωτήματα. Στη συνέχεια, παρατίθενται τα μεθοδολογικά εργαλεία, δηλαδή η ημιδομημένη συνέντευξη, καθώς και η μέθοδος ανάλυσης της έρευνας, η οποία είναι η ανάλυση περιεχομένου. Τέλος, γίνεται αναφορά στη μέθοδο δειγματοληψίας που χρησιμοποιήθηκε, στα ηθικά ζητήματα και στους περιορισμούς που συναντήσαμε κατά τη διεκπεραίωση της έρευνας.

Στο τελευταίο κομμάτι της εργασίας μας, παρατίθενται τα αποτελέσματα και η ανάλυσή τους, τα οποία προέκυψαν μέσα από τις συνεντεύξεις μας με τους συμμετέχοντες, καθώς παρουσιάζονται και τα συμπεράσματά μας.

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

Κεφάλαιο 1^ο

1.1 Πανδημία Corona Virus Disease

Τον Δεκέμβριο του 2019, ο πανδημικός ιός Corona Virus Disease (COVID-19), εμφανίστηκε στη Wuhan της Κίνας και εξαπλώθηκε γρήγορα σε ολόκληρο τον κόσμο, αποτελώντας απειλή για τη δημόσια υγεία. Μέσα σε λίγες εβδομάδες, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας όρισε τον ιό ως παγκόσμια πανδημία και όλες οι χώρες κλήθηκαν να λάβουν απαραίτητα μέτρα για τη μείωση του κινδύνου μόλυνσης του πληθυσμού. Σκοπός ήταν προστασία των ατόμων από τις σοβαρές επιπτώσεις της νόσου. (WHO, 2020., ΕΟΔΥ, 2020)

Μέχρι τον Μάρτιο του 2020, ο Corona Virus Disease είχε εξαπλωθεί σε 177 χώρες παγκοσμίως. Η πανδημία οδήγησε σε κοινωνική και οικονομική αναστάτωση τις κυβερνήσεις πολλών χωρών οι οποίες, με ότι μέσα διέθεταν, προετοιμάστηκαν και προστάτευσαν τους πολίτες τους. Η νομοθεσία σε όλες τις χώρες εκπονήθηκε γρήγορα και οι κυβερνήσεις επέβαλαν δραστικά μέτρα για τη διαχείριση του κινδύνου εξάπλωσης του ιού. Συνεπακόλουθα επέβαλαν το κλείσιμο μεγάλων ιδρυμάτων, στα οποία υπάγεται και ο τομέας της εκπαίδευσης. Προκειμένου να περιοριστεί η εξάπλωση του ιού, ζητήθηκε από τους ανθρώπους να απομονωθούν, να εφαρμόσουν αυστηρούς κανόνες κοινωνικής απόστασης και να εργαστούν από το σπίτι. (Paula McFadden, 2020., Worldometer, 2021)

Σύμφωνα με το Worldometer (2021) μέχρι τις αρχές του 2021 είχαν νοσήσει παγκοσμίως πάνω από 100.000.000 άνθρωποι και περίπου 3.000.000 είχαν υποκύψει στον πανδημικό ιό. Οι πέντε πρώτες χώρες σε νοσούντες ήταν οι ΗΠΑ, η Βραζιλία, η Ινδία, η Ρωσία και η Γαλλία, με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής να είχαν προσεγγίσει τα 30.500.000 κρούσματα με 550.000 θανάτους. Η Ιταλία, αν και βρισκόταν 7^η στην λίστα κρουσμάτων, πάραυτα αντιμετώπιζε σοβαρές επιπτώσεις με τους θανάτους οι οποίοι ανέρχονταν σε 105.000. Η Ελλάδα βρισκόταν στην 56^η θέση με περίπου 245.000 κρούσματα με τους θανάτους να ανέρχονται στις 7.500 περίπου.

Στην Ελλάδα, τον Φεβρουάριο του 2020, επιβεβαιώθηκε το πρώτο κρούσμα που νόσησε από τον ιό. Τον Μάρτιο, από το πρώιμο στάδιο της πανδημίας (94 κρούσματα), η Ελλάδα τέθηκε σε γενική απαγόρευση κυκλοφορίας με σκοπό την

πρόληψη του φαινομένου μέχρι τον Μάιο του 2020. Τον Νοέμβριο του 2020, η χώρα με εντολή του πρωθυπουργού τέθηκε σε δεύτερη απαγόρευση κυκλοφορίας. Χιλιάδες επιχειρήσεις, σχολεία, παιδικοί σταθμοί έκλεισαν λόγω της απαγόρευσης κυκλοφορίας, όπως και τα πανεπιστήμια, που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας με σκοπό την εξάλειψη του φαινομένου. (ΕΟΔΥ, 2020)

1.2 Πανδημία corona virus disease και κοινωνικές αλλαγές

Τον 21^ο αιώνα, οι υγειονομικές κρίσεις θεωρούνται παράγοντες που βλάπτουν την ομοιόσταση των ατόμων, με βασικό υπεύθυνο για την κρίση που θα ακολουθήσει τον άνθρωπο. Η πανδημία ανέδειξε την πολυπλοκότητα του παγκόσμιου συστήματος, τα δίκτυα επικοινωνίας είχαν καταστεί ουσιαστικά για τους ανθρώπους κατά τη διάρκεια της πανδημίας, τα οποία μετασχηματίστηκαν, διαφοροποιήθηκαν και επαναλαμβάνονταν. Για την προστασία των πολιτών, η πολιτική εξουσία κάθε χώρας, αξιοποιώντας τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, επιδίωκε να συνδέσει την υπευθυνότητα που δείχνει ο κόσμος με τον σεβασμό στους κανόνες και στα μέτρα που απαιτούνταν ώστε οι πολίτες να μπορέσουν να καταλάβουν τον ρόλο του κράτους στην προστασία τους. Πλέον, οι πολίτες του παγκόσμιου πληθυσμού ζούσαν σε κοινωνίες που η κυρίαρχη αξία τους ήταν η προστασία και η διατήρηση της ανθρώπινης ζωής, περνώντας σε δεύτερο χρόνο τα προσωπικά οφέλη τους, εστιάζοντας στο «Εμείς». (Τσεκέρης, Ζέρη, 2020)

Λόγω των μέτρων Πολιτικής Προστασίας, με σκοπό την εξάλειψη του φαινομένου, παρατηρήθηκε αλλαγή στη βαρύτητα από την κουλτούρα της ελευθερίας, στην κουλτούρα της ευαλωτότητας και της συλλογικής υπακοής. Συνεπώς, εντοπίστηκε ένα πέρασμα από την εποχή της κυριαρχίας του ισχυρού «Εγώ» στην εποχή της εξασθένησης του. Το «Εγώ» του ανθρώπου έγινε ευάλωτο και ανίσχυρο, καθώς στηριζόταν στην κρατική προστασία και εξαρτιόταν από αυτή. Για τον λόγο αυτό, η απάντηση των κυβερνήσεων έγινε αποδεκτή από το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Αναδύθηκε το «Εμείς», το οποίο είχε ως άμεσο αποτέλεσμα τη συνοχή και την προστασία της κοινωνίας. Το κράτος, χρησιμοποιώντας τα διαθέσιμα μέσα επικοινωνίας, έλαβε τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των πολιτών στη βάση του σεβασμού της ελευθερίας τους, η οποία διασφαλιζόταν από το

Σύνταγμα. Η κυρίαρχη αλλαγή υπήρξε στην κοινωνία των πολιτών, οι οποίοι αντιλήφθηκαν την ανάγκη του κράτους σε περιόδους υγειονομικής κρίσης και αποδυναμώθηκε ως επί το πλείστον η αντίληψη του «Εγώ» τους. (Γεωργακόπουλος, 2020).

Από την άλλη πλευρά, πολλές πολιτικές ηγεσίες παγκόσμια, κήρυξαν μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης, καθώς παρατηρήθηκε ραγδαία αύξηση των κρουσμάτων του Corona Virus Disease, μέσα σε μόλις σχεδόν έναν μήνα κατά το έτος 2020. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά, παρόλο που έχουν συμβάλει στην προστασία των πολιτών και της παγκόσμιας υγείας, ταυτόχρονα έχουν περιορίσει σημαντικά τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις των ανθρώπων. Η κοινωνική αποστασιοποίηση για παρατεταμένες χρονικές περιόδους είναι δυνατόν να μεγαλώσει την ανάγκη του ανθρώπου για κοινωνική σύνδεση σε βαθμό έτσι, ώστε ενδέχεται να αγνοήσει τις κρατικές αποφάσεις πολιτικής προστασίας. Οι άνθρωποι έχουν ανάγκη την αίσθηση του “ανήκειν”, για να διατηρήσουν την ευημερία τους, με αποτέλεσμα ο παρών διχασμός για την συλλογική ευθύνη ως προς την προστασία του συνάνθρωπου και ταυτόχρονης έλλειψης της κοινωνικής ζωής να έχει προκαλέσει μεγαλύτερα επίπεδα μοναξιάς σε ήδη μοναχικά άτομα, μεγαλύτερη κοινωνική στήριξη, αλληλεπιδράσεις αλλά και συγκρούσεις και εντάσεις σε άτομα που ζουν με περισσότερα μέλη. Από την άλλη, η διαβίωση με παιδιά συνδέεται με υψηλότερη ευεξία και χαμηλότερα επίπεδα μοναξιάς. (Karryina, Dunigan 2021)

Σύμφωνα με τον Gauchet (2020) όταν τα απαραίτητα μέτρα προστασίας «χαλάρωναν», πολύς κόσμος, ειδικά ο νεότερος πληθυσμός, στράφηκε από τον συλλογικά πειθαρχημένο εαυτό στον απερίσκεπτο, με εμφανή την βαθιά του επιθυμία για την φυσιολογική ροή της καθημερινότητας πριν την έξαρση του Corona Virus Disease. Στις ευρωπαϊκές χώρες, παρατηρείται μια ποικιλομορφία στις στάσεις των πολιτών, όσον αφορά τα περιοριστικά μέτρα κατά του κορωνοϊού. Οι καθολικές χώρες όπως η Ιταλία και Γαλλία, ξεχωρίζουν με ένα συνδυασμό ιδιωτικής αναρχίας και κρατικού αυταρχισμού, ενώ οι προτεσταντικές χώρες στηρίζονται περισσότερο σε ένα αίσθημα προσωπικής ευθύνης. (Gauchet 2020) Σε μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε στις Η.Π.Α (2020) για τις αλλαγές συμπεριφοράς σε νέους και ηλικιωμένους, παρατηρήθηκε πως πάνω από το 80% είχε στραφεί στην καθαριότητα και την συχνή απολύμανση, αποφεύγοντας την στενή επαφή με τρίτους (χειραψίες).

Περισσότερο από το 60% υποστήριξε ότι ζούσαν πιο απομονωμένα, αποφεύγοντας την κοινωνικοποίηση. Σε σύγκριση με τους νεότερους συμμετέχοντες και τις ηλικιωμένες γυναίκες, οι ηλικιωμένοι άνδρες ήταν αυτοί με τον μικρότερο ποσοστό αλλαγών συμπεριφοράς, οι οποίοι απέφευγαν την συχνή ή και καθόλου χρήση της προστατευτικής μάσκας. Επιπροσθέτως, οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι σταμάτησαν να αγγίζουν τα πρόσωπά τους με σκοπό την αποφυγή της μόλυνσης από τον πανδημικό ιό και έσπευσαν να προμηθευτούν μεγάλες ποσότητες τροφίμων ώστε να μειώσουν τις εξόδους από το σπίτι. (Baber, 2020)

Η Louise Miner και η Lena Roche (2020) δημοσίευσαν ένα άρθρο στο *euronews* για τις βασικότερες αλλαγές κατά την διάρκεια της πανδημίας. Οι αλλαγές αφορούν την τεχνολογία στην οποία στράφηκε ο πληθυσμός ως διέξοδο λόγω του εγκλεισμού. Στην χρήση μάσκας η οποία χρησιμοποιούνταν από τον πληθυσμό σε καθημερινή βάση. Την ευαλωτότητα του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού στο άγχος και στην απομόνωση και τέλος, στο διχασμό που επικρατεί ανάμεσα στους αρνητές της κρίσιμης υγειονομικής κατάστασης και στους υποστηρικτές των μέτρων. (Miner L. Roche L. 2020) Ο κόσμος για να προστατευτεί από τον πανδημικό ιό είχε προβεί σε καθολική χρήση προστατευτικής μάσκας. Η μόλυνση SARS-CoV-2 μεταδίδεται συνήθως με την διασπορά μολυσμένων σταγονιδίων από νοσούντα. Η εκτόξευση των σταγονιδίων δεν μπορεί να ελεγχθεί καθώς τα σταγονίδια δημιουργούνται από πολλές αιτίες (βήχας, αναπνοή, ομιλία). Η χρήση μάσκας κρίνεται απαραίτητη για την πρόληψη της μετάδοσης του Corona Virus Disease. Καθώς καλύπτοντας το στόμα και την μύτη μειώνεται η μετάδοση των μολυσμένων σταγονιδίων. (ΕΟΔΥ, 2021)

Όσον αφορά την χρήση τεχνολογικών μέσων, ευθύνεται το γεγονός ότι η διαζώσης επαφή έχει περιοριστεί με σκοπό την αντιμετώπιση του SARS-CoV-2. Έτσι, η συνηθισμένη παρουσία των πολιτών σε διάφορες επιχειρήσεις του εμπορίου δεν θύμιζε σε καμία περίπτωση την εποχή προ πανδημίας. Οι επιχειρηματίες κλήθηκαν να αξιοποιήσουν τα ηλεκτρονικά μέσα για την διατήρησή τους, τα στελέχη των επιχειρήσεων έβλεπαν τις δυσμενείς επιπτώσεις της πανδημίας για την οικονομία, ταυτόχρονα όμως διέκριναν και ευκαιρίες. Συγκεκριμένα, βάση του ενημερωτικού σεμιναρίου συμβουλευτικής webcast που διοργάνωσε τον Απρίλη του 2020 το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών τα στελέχη των ελληνικών

μικρομεσαίων επιχειρήσεων, θεωρούσαν πιθανή τη μείωση των εσόδων κατά 61% και την έλλειψη της ρευστότητας κατά 47%. Στον αντίποδα, υπήρχαν επιχειρήσεις που προέβλεπαν τη πιθανή διερεύνηση νέων δραστηριοτήτων κατά 60%, την αλλαγή επιχειρηματικού μοντέλου κατά 56% και την επανεξέταση της ψηφιακής στρατηγικής κατά 46%. Σε έρευνα του Ελληνικού Συνδέσμου Ηλεκτρονικού Εμπορίου, G.R.E.C.A., που πραγματοποιήθηκε το διάστημα 18/03/2020 έως 21/03/2020 για την αξιολόγηση των επιπτώσεων της πανδημίας στο ηλεκτρονικό εμπόριο της Ελλάδας, συμμετείχαν 307 επιχειρήσεις. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το 74% των ελληνικών ηλεκτρονικών καταστημάτων στην Ελλάδα λαμβάνει πολύ λιγότερες παραγγελίες σχετικά με πριν την εμφάνιση του ιού, ενώ μόνο το 15% αυτών δέχτηκε αύξηση των παραγγελιών το ίδιο χρονικό διάστημα. Σε μια δεύτερη έρευνα που διεξήχθη στις αρχές Απριλίου του 2020 (ΣΕΠΕ, 2020), στην οποία συμμετείχαν σαράντα ένα (41) ελληνικά ηλεκτρονικά καταστήματα ρουχισμού και μόδας, παρατηρήθηκε αύξηση των πωλήσεων κατά 15%. Διακρίνουμε λοιπόν, ότι την περίοδο της υγειονομικής κρίσης η αγορά πέρασε σε μια καινούργια εποχή, της έξαρσης του ηλεκτρονικού εμπορίου. Ταυτόχρονα, παρατηρήθηκε συμμόρφωση των επιχειρήσεων με τα νέα δεδομένα, με αλλαγές στις στρατηγικές για τη διασφάλιση της υγείας των καταναλωτών και του προσωπικού και τη διαθεσιμότητα των προϊόντων να βρίσκονται στις προτεραιότητές τους. Ολοένα και περισσότεροι καταναλωτές αυξάνουν τον χρόνο που περνούν στο διαδίκτυο μέσω του κινητού τηλεφώνου και του ηλεκτρονικού υπολογιστή, συνεπώς και στο ηλεκτρονικό εμπόριο. Συνεπακόλουθα, δημιουργήθηκε ένα μεγάλο αγοραστικό κοινό που δρα εξ' αποστάσεως χωρίς τη δυνατότητα άμεσης κοινωνικής επαφής και αλληλεπίδρασης. (Καφρίτσα Δ, Μακρή Κ., Μπακάλης Ν., 2020)

1.3 Ο ψυχολογικός και κοινωνικός αντίκτυπος του Covid-19

Η πανδημία του SARS-CoV-2 και οι ραγδαίες αλλαγές που προκάλεσε στην «κανονικότητα» του παγκόσμιου πληθυσμού, συνέβαλε και στον ψυχολογικό και

κοινωνικό αντίκτυπο των ανθρώπων με την κοινωνική ανησυχία να κρούει τον κώδωνα του κινδύνου. Οι άνθρωποι που βιώνουν τον εγκλεισμό είναι ευάλωτοι στο άγχος και την αβεβαιότητα καθιστώντας την ψυχική τους υγεία σε κίνδυνο. Ευάλωτοι πληθυσμοί κρίνονται, τα παιδιά, ο φοιτητικός πληθυσμός και τα άτομα που εργάζονται στον τομέα της υγείας. Τα προαναφερθέντα άτομα είναι ευάλωτα στην κατάθλιψη, το μετατραυματικό στρες, και τις αγχώδεις διαταραχές. Η πανδημική κρίση που βίωσε ο κόσμος είχε δημιουργήσει αποστασιοποίηση και έλλειψη άμεσης επαφής λόγω του εγκλεισμού, με αποτέλεσμα την μείωση της ενσυναίσθησης και την απομάκρυνση μεταξύ των ατόμων. Η διαχείριση της πανδημίας είχε διαφορετικές συνέπειες για τους ανθρώπους, ανάλογα με τον κοινωνικό ρόλο που επιτελούσαν. (Saladino, Algeri, Auriemma, 2020)

Με βάση μια παγκόσμια έρευνα διατομής (2020), στην οποία συμμετείχαν άνθρωποι από 63 χώρες, όπου εξετάστηκε ο αντίκτυπος της πανδημίας Corona Virus Disease στην ψυχολογική δυσφορία, διεξάχθηκε το αποτέλεσμα ότι πάνω από το 70% των ερωτηθέντων είχαν υψηλότερα από μέτρια επίπεδα στρες, με το 59% να πληροί τα κριτήρια για κλινικά σημαντικό άγχος και το 39% να αναφέρει μέτρια συμπτώματα κατάθλιψης. Τα άτομα με προηγούμενη διάγνωση προβλημάτων ψυχικής υγείας παρουσίασαν επιπλέον προβλήματα. Με βάση την ηλικία των ερωτηθέντων οι νεότερες ηλικιακές ομάδες έδειξαν να είναι πιο ευάλωτες σε συμπτώματα άγχους, κατάθλιψης και να χρήζουν άμεσης υποστήριξης από ειδικούς. Οι ειδικές παρεμβάσεις για τους παράγοντες που μεσολάβησαν στην ψυχολογική δυσφορία των ανθρώπων έπρεπε να αναπτυχθούν άμεσα για την αντιμετώπιση της πανδημίας της ψυχικής υγείας. (Varna, Junge κα. 2020)

Σύμφωνα με τον Appleby (2021), ο οποίος διερευνά την αυτοκτονία και τον αυτοτραυματισμό στο Πανεπιστήμιο του Μάντσεστερ, με βάση τα στατιστικά των αυτοκτονιών προηγούμενων ετών που άγγιζαν τις 800.000 παγκοσμίως, τα ποσοστά επί του παρόντος δεν έχουν αυξηθεί ιδιαίτερα. Βασικοί παράγοντες για την αύξηση του ενδιαφέροντος των ερευνητών για τα ποσοστά των αυτοκτονιών εν μέσω πανδημίας είναι το άγχος, η απομόνωση, η ενδοοικογενειακή βία, το αλκοόλ κ.α. που θα ζημίωναν επικίνδυνα τους ανθρώπους λόγω καραντίνας. Μόνο στην Ιαπωνία παρατηρήθηκε μία μικρή αύξηση αυτοκτονιών και αυτοτραυματισμών, των οποίων οι αιτίες δεν έχουν διαπιστωθεί, οι οικονομικοί παράγοντες και η αυτοκτονία

διασημοτήτων μπορεί να είχαν συμβάλει στην άνοδο των ποσοστών. Στις ΗΠΑ οι αυτοκτονίες και οι αυτοτραυματισμοί σχετίζονταν ιδιαίτερα με έγχρωμους κατοίκους που πιθανόν, με βάση την έρευνα, η διαφορετικότητα και ο ρατσισμός που επικρατεί στην Αμερική να είναι ο λόγος που έγχρωμοι κάτοικοι οδηγούνται σε τέτοιες πράξεις. Ο Appleby τονίζει ότι τα ευρήματα μπορεί να αλλάξουν και να παραλλαχθούν μεταξύ των δημογραφικών ομάδων ή των γεωγραφικών περιοχών αφού ο αντίκτυπος της πανδημίας δεν ήταν ομοιόμορφος στις κοινότητες. Πάραυτα, ο ερευνητής σημειώνει ότι η αύξηση των αυτοκτονιών ίσως να αυξηθεί στην πορεία της πανδημίας κατά το δεύτερο έτος που ο πληθυσμός θα κλονίζεται περισσότερο. (Appleby, 2020) Για την αντιμετώπιση των σοβαρών επιπτώσεων στην ψυχοσύνθεση των ατόμων το Πανεπιστήμιο Κοινοπολιτείας της Βιρτζίνια (2020) πρότεινε διδακτορικά στην τηλεψυχολογία ως επάγγελμα του άμεσου μέλλοντος για την βελτίωση της περίθαλψης των ατόμων που πάσχουν από ψυχικές διαταραχές πραγματοποιώντας εξ' αποστάσεως συνεδρίες, βελτιώνοντας την υγειονομική περίθαλψη. Οι διαδικτυακές ψυχολογικές υπηρεσίες αποφεύγουν τα γεωγραφικά εμπόδια και τείνουν να γίνουν ένα χρήσιμο ολοκληρωμένο εργαλείο. (Saladino, Algeri, Auriemma, 2022)

Κεφάλαιο 2^ο

2.1 Επιπτώσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση την περίοδο της πανδημίας

Οι επικρατούσες συνθήκες της πανδημίας είχαν διαμορφώσει μια ιδιαίτερη πραγματικότητα, με την εξ' αποστάσεως διδασκαλία να αποτελεί το πλέον πρόσφορο μέσο υλοποίησης της εκπαίδευσης. Κάθε μέλος της ακαδημαϊκής κοινότητας (εκπαιδευτική ηγεσία, στελέχη, φορείς, εκπαιδευτικοί) ανταποκρινόταν στο ρόλο που του είχε αναθέσει η πολιτεία και κατέβαλε τη μέγιστη δυνατή προσπάθεια για παροχή ποιοτικού εκπαιδευτικού έργου. Η εκπαιδευτική και φοιτητική κοινότητα γίνονταν αποδέκτες των προβληματισμών σχετικά με θέματα που προέκυπταν από τη φύση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Για τους φοιτητές και τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι ανταποκρίθηκαν στις απρόβλεπτες προκλήσεις που σχετίζονταν με το κλείσιμο των Πανεπιστημίων και την απότομη λήξη της πρακτικής, η ξαφνική μετάβαση στο διαδικτυακό κόσμο και ταυτόχρονα περιβάλλον διδασκαλίας έδειξε επίπεδα ανθεκτικότητας και ευελιξίας στα άτομα και στις δομές. Ταυτόχρονα όμως, αυτή η ταχεία αλλαγή έφερε εντάσεις και προκλήσεις σε διάφορα επίπεδα συστημάτων. (McFadden, 2020). Πολλά κολέγια και πανεπιστήμια σε όλο τον κόσμο προσαρμόστηκαν στις υπάρχουσες συνθήκες πανδημίας σχεδιάζοντας την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ακόμη και σε μακροπρόθεσμο χρόνο, με σκοπό την προστασία της δημόσιας υγείας. Παρ' όλο που έρευνες έχουν δείξει ότι η εκπαίδευση από απόσταση μπορεί να είναι το ίδιο αποτελεσματική με την δια ζώσης εκπαίδευση, οι ειδικοί εκτιμούν ότι οι ψυχικές, συναισθηματικές αλλά και ακαδημαϊκές επιπτώσεις θα είναι δύσκολες για εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους. (Bourke, 2020)

Σύμφωνα με την Bintliff (2020) αναπτυξιακή ψυχολόγο και καθηγήτρια Πανεπιστημίου της Καλιφόρνιας, οι εκπαιδευόμενοι «διαπραγματεύονται» με πολλαπλές και καινοτόμες ταυτότητες που συμβάλλουν σημαντικά στην μετέπειτα εξέλιξη τους. Σημαντικός παράγοντας στην αρνητική ψυχολογία των φοιτητών ήταν η αλλαγή του παραδοσιακού τρόπου εκπαίδευσης σ' ένα νέο και πρωτόγνωρο περιβάλλον που τους δημιουργούσε αβεβαιότητα για την σωστή πραγμάτωση φοιτητικού έργου και της μακροπρόθεσμης άσκησης επαγγέλματος που είχαν επιλέξει. Ο Alamuddin (2020) συμπληρώνει, πως οι εκπαιδευόμενοι βρίσκονταν αντιμέτωποι με την κοινωνική απομόνωση, αφού αναγκάζονταν να μεταφέρουν την εκπαιδευτική διαδικασία στο σπίτι, μακριά από τις αίθουσες διδασκαλίας και την άμεση επαφή καθηγητών και μαθητών. Αυτό επιβαρύνει ιδιαίτερα την ψυχοσύνθεση του φοιτητικού πληθυσμού και επιτείνει τα αρνητικά συναισθήματα που τους καταβάλουν λόγω της κατάστασης ραγδαίων αλλαγών που βιώνουν.

Η ανθρωπότητα βιώνει την κατάσταση της πανδημίας, η οποία συνοδεύεται από ραγδαίες εξελίξεις και κοινωνικές αλλαγές. Όσον αφορά την εκπαίδευση, η ομοίωση του εκπαιδευτικού συστήματος έχει διαταραχθεί και τα συνήθη δεδομένα έχουν αλλάξει. Στην παρούσα κατάσταση όμως υπάρχουν και θετικά πρόσημα. Στο υπάρχον αρνητικό κλίμα ξετάζονται και τα θετικά στοιχεία της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης πάραυτα, η κατάσταση δεν ευνοεί το μεγαλύτερο ποσοστό φοιτητών, αλλά δεν θέτει ολόκληρη την Ακαδημαϊκή κοινότητα σε δυσάρεστη θέση. Σύμφωνα με την Jullie Harvard (2021) τα πλεονεκτήματα της διαδικτυακής εκπαίδευσης είναι αρχικά, οι ευκαιρίες που διαθέτουν οι εκπαιδευόμενοι να παρακολουθούν τα μαθήματα τους μακριά από την πανεπιστημιούπολη, από τον δικό τους χώρο, ακόμη κι αν διαμένουν σε αρκετή χιλιομετρική απόσταση από το ίδρυμα. Επισημαίνει επίσης, για τους φοιτητές που δεν θα μπορούσαν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα δια ζώσης, πλέον μπορούν να λάβουν το πτυχίο τους μέσω διαδικτύου. Η εργασία από το σπίτι έδωσε περισσότερες ευκαιρίες στους εκπαιδευόμενους να οριοθετήσουν το πρόγραμμα τους με τις υπάρχουσες δραστηριότητες που ήδη έχουν, ακόμη και να παρακολουθήσουν τα μαθήματα σε οποιοδήποτε μέρος επιθυμούν. Τέλος, θεωρεί αξιοσημείωτο το γεγονός ότι οι φοιτητές που ήδη έχουν λάβει πτυχίο πανεπιστημίου, θα μπορούν να αιτηθούν σε διάφορα πανεπιστήμια για περαιτέρω γνώσεις από το σπίτι τους. (Harvard, 2021)

Η συμβατική διδασκαλία, λόγω της παρούσας κατάστασης, κράτησε αδρανές μεγάλο αριθμό φοιτητών και εκπαιδευτών εκτός της κατοικίας, αποτέλεσε αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτών και εκπαιδευόμενων, καθώς η διδασκαλία υλοποιούνταν σε πραγματικό χρόνο με την μόνη διαφορά ότι ο καθένας βρισκόταν στον χώρο του. Σύμφωνα με τον Κώστα Φρειδερίκο (2020), η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση δίνει το πλεονέκτημα σε μαθητευόμενους, που λόγω οποιασδήποτε δυσκολίας δεν έχουν την δυνατότητα να παρευρεθούν στην προγραμματισμένη διδασκαλία δια ζώσης, την ευκαιρία να είναι παρόντες χωρίς τον περιορισμό της άμεσης παρουσίας στις αίθουσες. (Φρειδερίκος, 2020)

2.2 Corona virus disease και εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία. Αλλαγές, προκλήσεις και παραδείγματα

Οι φοιτητές της Κοινωνικής Εργασίας, κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, προετοιμάζονται για την ανταπόκριση τους στις απαιτήσεις του επαγγέλματος, μέσα από μία σειρά εργαστηρίων και εποπτειών καθώς και της πρακτικής άσκησης. Κατά τη φοίτηση τους στα εν λόγω, στοχεύουν στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων απαραίτητων για την εφαρμογή της Κοινωνικής Εργασίας στην πράξη. Επίσης, οι εκπαιδευτές των Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων στοχεύουν στο να μεταδώσουν στον φοιτητικό πληθυσμό την μεθοδολογία, τις τεχνικές και τις δεξιότητες της Κοινωνικής Εργασίας. Σκοπός των παραπάνω είναι να μπορούν οι φοιτητές να εργαστούν ως επαγγελματίες με βάση την πρόληψη, την διάγνωση, την θεραπευτική παρέμβαση και την συμβουλευτική προσέγγιση, δουλεύοντας με άτομα, ομάδες, κοινότητα. (Καλλινικάκη 2011)

Η κρίση που προκάλεσε η πανδημία στην Εκπαιδευτική Κοινότητα της Κοινωνικής Εργασίας, στερώντας την άμεση επαφή εκπαιδευτών και εκπαιδευόμενων, καθιστά την ευθύνη στους εκπαιδευτές να μεταδώσουν τις γνώσεις τους στους φοιτητές εξ αποστάσεως, με σκοπό την αποφυγή της έκθεσής τους στην πανδημία. Σύμφωνα με την Διεθνή Ομοσπονδία Κοινωνικών Λειτουργών (IFSW, 2020), οι εκπαιδευτικοί της Κοινωνικής Εργασίας έχουν στη διάθεσή τους και οφείλουν να αξιοποιήσουν όλους τους εκπαιδευτικούς και τεχνολογικούς πόρους που διαθέτουν με σκοπό την ομαλή εναλλαγή από την δια ζώσης εκπαίδευση στην εξ αποστάσεως, όπως και να διασφαλίσουν την συνέχεια της διδασκαλίας και μάθησης της επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας, σε αυτή τη δύσκολη περίοδο πανδημίας. Επιπροσθέτως, η IFSW τονίζει την χρήση της εκπαίδευσης από απόσταση ως μέσο αλληλεπίδρασης των εκπαιδευτικών με τους φοιτητές και όχι ως μέσο επισημάνσης κοινωνικών ανισοτήτων. Για τον λόγο αυτό, οι εκπαιδευτές Κοινωνικής Εργασίας όφειλαν να είναι σε συνεχή επαφή με τα πανεπιστημιακά ιδρύματα για να μεριμνούν συνεχώς την καθολική πρόσβαση φοιτητών στην μάθηση ανεξαρτήτως δυσκολιών.

Σε μια έρευνα που διεξήχθη στο Πανεπιστήμιο του Κονέκτικατ στις Η.Π.Α., στις αρχές της πανδημίας (2020), εξετάστηκαν οι εμπειρίες των προπτυχιακών φοιτητών Κοινωνικής Εργασίας σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Με βάση την πεποίθηση που προϋπάρχει ότι το παρόν επάγγελμα, όσον αφορά την εκπαίδευση του, δεν είναι δυνατόν να διδαχθεί εξ αποστάσεως, οι φοιτητές βρίσκουν σύμφωνη και την εκπαιδευτική κοινότητα.

Ωστόσο, γίνεται αντιληπτό πως σε ένα διαδικτυακό περιβάλλον είναι αρκετά δύσκολο έως και αδύνατο για πολλούς φοιτητές να αναπτύξουν δεξιότητες όσον αφορά τις διαπροσωπικές σχέσεις, οι οποίες αποτελούν τα θεμέλια για την άσκηση του επαγγέλματος. Η έρευνα έδειξε ότι πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες προτιμούν τη δια ζώσης διδασκαλία, ενώ όσοι προτίμησαν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ανέφεραν ότι έχουν μεγαλύτερη αποδοτικότητα στις εργασίες, όταν εργάζονται από τον χώρο τους. (Forgey, Ortega-Williams, 2020). Η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, κατά ένα μεγάλο μέρος, δημιούργησε αποξένωση μεταξύ καθηγητών και συμφοιτητών, μείωσε την συμμετοχή των φοιτητών στη διάρκεια των μαθημάτων και την εγγύτητα των δια ζώσης εμπειριών και πρακτικών εργαστηρίων. Αυτή η απομάκρυνση από τον χώρο διδασκαλίας και ταυτόχρονα ανθρώπινης αλληλεπίδρασης, μείωσε το κίνητρο των φοιτητών για μάθηση και συμμετοχή. Η συζήτηση μετατρέπεται σε μονόλογο του καθηγητή και οι ομαδικές ασκήσεις σε γραπτές εργασίες. Σύμφωνα με μια ακόμη έρευνα (2020), οι προπτυχιακοί φοιτητές όταν αλληλεπιδρούν μέσα σε μια αίθουσα διδασκαλίας, αυξάνεται η θέλησή τους για συμμετοχή και μάθηση. (Forgey, Ortega-Williams). Η συγγραφέας Carol Tosone (2020) περιγράφει τις εμπειρίες που μετατοπίζονται στη διδασκαλία των μαθημάτων άμεσης πρακτικής κοινωνικής εργασίας στο διαδίκτυο από εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους, με φόντο μια ραγδαία κλιμακούμενη πανδημία. Αναφέρει πως οι καθηγητές αλλά και οι φοιτητές συνδέονται μέσω του «κοινού τραύματος» εξ' αιτίας της πανδημικής κρίσης. Με βάση τα λεγόμενα διάφορων εκπαιδευτών, οι οποίοι διδάσκουν σε προπτυχιακούς αλλά και μεταπτυχιακούς φοιτητές της κοινωνικής εργασίας, αναφέρεται πως το «κοινό τραύμα» έχει ως βάση την απώλεια, απώλεια που σχετίζεται με την υγεία, την εργασία, την εποχή προ πανδημίας. Επίσης, η απρόσμενη προσαρμοστικότητα στα νέα δεδομένα της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης προκάλεσε αρνητικά συναισθήματα με κυρίαρχο το άγχος. (Tosone, 2020)

Επιπλέον, μία ακόμη σχετική έκθεση της Clinical Social Work Association (CSWA) του 2013, αμφισβητεί εάν η φύση της διαδικτυακής μάθησης έρχεται σε αντίθεση με τη διδασκαλία θεμελιωδών πρακτικών δεξιοτήτων, όπως η ενσυναίσθηση και η διεξαγωγή ολιστικών αξιολογήσεων. Η έκθεση κατακρίνει τις μεθόδους της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, την έλλειψη προσοχής στην έμμεση μάθηση και τα αδύναμα πρωτόκολλα.

Όπως αναφέρει η Παπούλη (2020), οι σχολές Κοινωνικής Εργασίας καλούνται να αναλάβουν δράση μέσω της κατάλληλης εκπαίδευσης των φοιτητών ως προς την ψηφιακή τεχνολογία και να ενισχύσουν την ψηφιακή παιδεία. Καλούνται επίσης, να αναθεωρήσουν τα προγράμματα σπουδών και την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης για την αποφυγή ή την έγκαιρη αντιμετώπιση των δεοντολογικών προκλήσεων που προκύπτουν από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

2.3 Ψυχολογικές επιπτώσεις σε φοιτητές λόγω της πανδημίας Covid-19

Η πανδημία, ως παγκόσμιο φαινόμενο, είχε επηρεάσει κάθε πλευρά της καθημερινής ζωής των ανθρώπων και είχε αυξήσει τις διαταραχές της ψυχικής υγείας στη διάρκειά της. Δύο βασικές επιπτώσεις της ήταν, το παρατεταμένο στρες και η ψυχική εξουθένωση. Το συνεχές στρες, είχε αναπτυχθεί ως αποτέλεσμα της μεγάλης διάρκειας της πανδημίας, καθώς ο οργανισμός βρισκόταν σε μια διαρκή «ετοιμότητα». Οι άνθρωποι επιφυλάσσονταν συνεχώς φοβούμενοι μήπως νοσήσουν ή πως θα καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στην καθημερινή πίεση λόγω της αλλαγής των ομοιοστατικών μηχανισμών και της ισορροπίας τους. Ως αντίδραση στο συνεχές στρες, ο άνθρωπος θα προβεί είτε σε μάχη, είτε σε φυγή είτε σε πλήρη αδράνεια. (Γαλανάκη, 2021)

Η πανδημική κόπωση είναι ο όρος που περιγράφει τη δυσφορία που έχει προκληθεί στους ανθρώπους από την πανδημία, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη κινήτρου για τη προφύλαξη από τον ιό και τη μείωση της αντίληψης του κινδύνου. Οι περισσότεροι άνθρωποι αντιμετώπιζαν καθημερινά την οικονομική αποστέρηση, την έλλειψη της ελευθερίας τους και την αδυναμία αυτοπροσδιορισμού με αποτέλεσμα τις αρνητικές συνέπειες στην ψυχική τους κατάσταση. (Γαλανάκη, 2021)

Η απώλεια της ελευθερίας, που στη συγκεκριμένη περίπτωση για το μεγαλύτερο ποσοστό σπουδαστών συνδέεται με την ανεμελιά, το άδραγμα της ζωής, των ονείρων ακόμα και του χρόνου μέσα στα αμφιθέατρα, είναι που προκαλεί τα πολλαπλά

δυσάρεστα συναισθήματα και την πανδημική κόπωση, όπως προαναφέρθηκε, στην ψυχική υγεία των νέων. Πολλοί νέοι βιώνουν ακόμη πιο επώδυνα συναισθήματα όπως είναι η εξάντληση, ο φόβος, οι κρίσεις πανικού, τα ψυχοσωματικά συμπτώματα, η κατάθλιψη κα. Αυτά τα δύσκολα συναισθήματα διογκώνονται από το ασαφές πολιτικό - κοινωνικό κλίμα σε συνδυασμό με το δίλημμα «ασφάλεια ή ελευθερία». (Γαλανάκη, 2021) Με βάση την έρευνα της Samikshya Acharya του Πανεπιστημίου Purbanchal (PU), που διεξήχθη στις 15 Ιουνίου του 2020 σε δείγμα 300 φοιτητών, αποφάνθηκε πως το 42,4% είχαν έντονο άγχος κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού (καραντίνας). Επιπλέον, το 68% ανησυχούσε για τις σπουδές και για την παράταση του ακαδημαϊκού έτους λόγω του ιού.

Σύμφωνα με έρευνα της Sentio Solutions, από την ελληνική startup, το συγκεκριμένο πρόγραμμα αναγνωρίζει και καταγράφει συναισθήματα και τίθεται κατάλληλο για ανθρώπους με ζητήματα ψυχικής υγείας. Το δείγμα αποτελούνταν από 158 φοιτητές και μαθητές στην Ελλάδα και η έρευνα διεξήχθη μεταξύ 23 Οκτωβρίου και 19 Νοεμβρίου 2020. Τα αποτελέσματα ήταν αρνητικά, η ψυχική υγεία των φοιτητών αλλά και των μαθητών έχει επηρεαστεί με πολύ αρνητικά πρόσημα. Πιο συγκεκριμένα, πάνω από το 60% των ερωτηθέντων δήλωσε πως η πανδημία έχει αρνητικές επιπτώσεις στην ψυχική του υγεία. Ειδικότερα, το 30% ανέφερε κοινωνική απομάκρυνση, το 29% δηλώνει ότι λόγω της κατάστασης κινδυνεύει να περάσει την νεανική του ηλικία σε κατάσταση αδράνειας λόγω των μέτρων κοινωνικής προστασίας, και το 26% δηλώνει χαμηλά επίπεδα αποδοτικότητας. Ταυτόχρονα, το 42% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι νιώθει ανάγκη για ψυχολογική υποστήριξη, ενώ μονάχα ένα ποσοστό 14% έχει ζητήσει βοήθεια από ειδικούς. Το 68% αυτών δήλωσε ότι έχει μειώσει τις κοινωνικές συναναστροφές και αλληλεπιδράσεις με τρίτους. Αξιοσημείωτο είναι, πως το 88% των φοιτητών και μαθητών δηλώνουν ότι προτιμούν τη διδασκαλία στις αίθουσες αντί της τηλεκπαίδευσης. (Solutions, από: kathimerini.gr)

Οι φοιτητές κατά τον Αμερικανό ψυχολόγο Arnett (2000) βρίσκονται σε μια κατάσταση αναδυόμενης ενηλικίωσης, η οποία χαρακτηρίζεται από αναπτυξιακές προκλήσεις. Τα νεαρά άτομα περνούν από τη φάση της περιθάλψης της οικογένειας στην ενηλικίωση και ενώ αυτό είναι απαραίτητο στάδιο για την επιτυχία της αυτονομίας τους, πολλές φορές προκαλεί συμπτώματα κατάθλιψης και άγχους. Η

έξαρση του ιού ήρθε να συμβάλλει στο παραπάνω πλαίσιο, αυξάνοντας αυτά τα συμπτώματα, μειώνοντας το κίνητρο των φοιτητών να εκπληρώσουν τις ιδρυματικές τους υποχρεώσεις και προκαλώντας συναισθήματα πίεσης, εγκατάλειψης και μοναξιάς, λόγω των περιοριστικών μέτρων. Πάνω σε αυτά, προστίθενται το στρες της πιθανής καθυστέρησης της εκπλήρωσης των σπουδών τους, της οικονομικής επιβάρυνσης από την πανδημία και της επίδρασης όλων αυτών στην καθημερινότητα των νέων (Cao et al, 2020). Διαταραχές μετά-τραυματικού στρες, σοβαρή δυσφορία και υψηλά επίπεδα κατάθλιψης μπορούν να εκδηλωθούν ακόμη και δύο χρόνια μετά την καραντίνα. Αυτό επιβεβαιώνεται, καθώς άτομα που έχουν βρεθεί σε κατάσταση καραντίνας στο παρελθόν λόγω μολυσματικών ασθενειών αναφέρουν φοβίες, νευρικότητα, στεναχώρια και τύψεις από αυτή τη κατάσταση στην οποία είχαν βρεθεί (Brooks et al, 2020)

Σε ένα δείγμα 570 φοιτητών του Πανεπιστημίου της Πάτρας διενεργήθηκε μια έρευνα, με τη χρήση ερωτηματολογίου, σχετικά με τα επίπεδα κατάθλιψης στους φοιτητές λόγω της πανδημίας του Corona Virus Disease. Τα ψυχολογικά και σωματικά προβλήματα υγείας που συνοδεύουν την πανδημία, επιβαρύνουν τη δημόσια υγεία. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας είναι καθοριστικής σημασίας να υπάρχουν άμεσες και έγκυρες πληροφορίες σχετικά με τον ιό, προκειμένου να ελέγχεται η εξάπλωσή του και να διαχειρίζεται ο φόβος και η αβεβαιότητα, καθώς αναφέρονται σοβαρά συμπτώματα κατάθλιψης και στρες. Ειδικά στους φοιτητές που αποτελούν έναν πληθυσμό με αυξημένα ποσοστά δυσφορίας λόγω αβεβαιότητας του μέλλοντος και πίεσης για τα μαθήματα, η καραντίνα επιδείνωσε τα παραπάνω συναισθήματα. Μια μελέτη που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια των πρώτων εβδομάδων της καραντίνας στους φοιτητές, έδειξε αυξημένα επίπεδα άγχους και στρες. Τα επίπεδα αυτά σημείωσαν μείωση με την έναρξη της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, ωστόσο αυτό δεν κράτησε για πολύ. Η αλλαγή στον τρόπο διδασκαλίας τους σε συνδυασμό με την κοινωνική αποστασιοποίηση, ιδιαίτερα στο ακαδημαϊκό πλαίσιο, αποτέλεσε μεγάλη έλλειψη για αυτούς (Καμαριανός, Αδαμοπούλου, Λαμπρόπουλος & Σταματέλος, 2020. Κάραλης & Ράικου, 2020).

Κεφάλαιο 3^ο

3.1 Ανταπόκριση και αναγκαιότητα της Κοινωνικής Εργασίας σε καταστάσεις κρίσης

3.1.1 Ορισμός κρίσης και ιστορική αναδρομή

Όταν μιλάμε για κρίση, στην κοινωνική εργασία εννοείται η διαταραχή της ομαλότητας. Οι άνθρωποι διαθέτουν ομοιοστατικούς μηχανισμούς επιδιώκοντας την ισορροπία στην ζωή τους. Όταν η ισορροπία διαταραχθεί ή ανατραπεί και οι ομοιοστατικοί μηχανισμοί δεν επαρκούν επέρχεται η κρίση. Σε όλους τους τομείς της κοινωνικής εργασίας τα τραυματικά γεγονότα και οι καταστάσεις κρίσης πληθαίνουν ανά τον καιρό. Ο θάνατος αγαπημένων προσώπων, σοβαρές ασθένειες, ο βιασμός κ.α. τραυματικά περιστατικά αποτελούν τα λεγόμενα «γεγονότα κινδύνου». Επίσης, σημαντικοί παράγοντες στην πρόκληση κρίσεων είναι και τα καταστροφικά γεγονότα όπως είναι οι φυσικές καταστροφές και οι πόλεμοι. (Δημοπούλου-Λαγωνίκα Μ, 2011).

Η αντίδραση των ατόμων που βιώνουν οποιαδήποτε μορφή κρίσης είναι υποκειμενική, δεν επηρεάζει την λειτουργικότητα και την σταθερότητα των ατόμων με τον ίδιο τρόπο. (Golan, 1978, από Βεργέτη). Σύμφωνα με τον Roberts καθηγητή της Κοινωνικής Εργασίας, η κρίση προκαλεί ψυχολογική αποδιοργάνωση στον άνθρωπο και η αιτία είναι το γεγονός κινδύνου ή ένα τραυματικό γεγονός που το οδήγησε εκεί. Σε μια τέτοια περίπτωση δεν αντιμετωπίζεται με την εφαρμογή συνηθισμένων στρατηγικών. Η πρώτη αναφορά για την κρίση καταγράφεται κάπου στον 4^ο αιώνα π.Χ από τον Ιπποκράτη την οποία ονόμαζε «αιφνίδια κατάσταση». Στα μέσα τα 20^ο αιώνα άρχισαν να διαμορφώνονται οι βασικές θεωρίες και τα ανάλογα μοντέλα παρέμβασης για την αντιμετώπιση της. Ως «πατέρας» της θεωρίας της κρίσης κατονομάζεται ο Erich Lindemann (1944) .

3.1.2 Κοινωνική εργασία σε καταστάσεις κρίσης

Οι κοινωνικοί λειτουργοί έρχονται καθημερινά σε επαφή με ευάλωτες ομάδες. Το εφαρμοσμένο επάγγελμα της Κοινωνικής Εργασίας, ανάλογα με τις πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, διαφοροποιείται. Η εξέλιξη της Κοινωνικής Εργασίας δεν συνεπάγεται απαραίτητα την πρόοδο σε κάποιον τομέα, αφού η μεταβολή είναι πολλές φορές αποτέλεσμα συνθηκών που προκύπτουν. Οι καταστάσεις κρίσης συνεπάγονται με τα προαναφερθέντα. Σύμφωνα με τον Πουλόπουλο (2012) ένας επαγγελματίας κοινωνικός λειτουργός επιδιώκει την απενοχοποίηση και την ευημερία των εξυπηρετούμενων του, μέσα από τις δυσκολίες που βιώνουν. Γι' αυτό είναι σημαντική και αναγκαία η παρουσία των κοινωνικών λειτουργών σε καταστάσεις κρίσης. (Πουλόπουλος 2012)

Σύμφωνα με την Καλλινικάκη (2011), η ποικιλία των θεωριών και πρακτικών του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας αντανακλά την συνθετότητα των αναγκών και των προβλημάτων που διαταράζουν τα άτομα. Συσχέτιση υπάρχει, στις παρεμβάσεις των ειδικών που σχετίζονται με την απώλεια (οποιαδήποτε), άλλοτε πάλι με τις ανάγκες που φέρνουν στην επιφάνεια τα φυσικά φαινόμενα και τέλος με τις δυσλειτουργίες του ίδιου του συστήματος που είναι μέρος τους τα άτομα. Οι ειδικοί κοινωνικοί λειτουργοί μέσα από την εν συναίσθηση και την επίλυση διαχειρίζονται τα κοινωνικά προβλήματα, διεξάγοντας ιδανική και αυτεπάγγελτη παρέμβαση. Αυτό μας κάνει σαφές, πως και στην περίπτωση των καταστάσεων κρίσης είναι σημαντική η συμβολή του εφαρμοσμένου επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας. Όπως έχει λεχθεί, «Η Κοινωνική Εργασία αποτελεί το μοναδικό επάγγελμα με ισχυρό αξιακό σύστημα». (Καλλινικάκη 2011) Οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί μέσω των πρακτικών έχοντας κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες, όπως ο παρεμβατικός τους ρόλος σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, στοχεύουν στην υποστήριξη και καθοδήγηση των εξυπηρετούμενων, που βιώνουν οποιαδήποτε μορφή κρίσης. (VSWcareers, 2020)

Η πανδημία του ιού COVID-19 είναι μία παγκόσμια κρίση. Σε χιλιάδες πόλεις ανά τον κόσμο οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν ταχθεί στην πρώτη γραμμή για την αντιμετώπιση του φαινομένου με όποιον τρόπο μπορούν. Η προσαρμογή των

επαγγελματιών της Κοινωνικής Εργασίας στην νέα πραγματικότητα έπρεπε να συμβεί σε σύντομο χρονικό διάστημα, οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι αντιμέτωποι με μία πολυδιάστατη κρίση που αφορά την υγεία και το υγειονομικό σύστημα, τις κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους. Οι ειδικοί κοινωνικοί λειτουργοί επωμίζονται ευθύνες από την αρχή της πανδημίας και σε όλες τις φάσεις της. Οι ευθύνες σχετίζονται με την ηθική πρακτική, πρόσβαση και φροντίδα στις ευάλωτες ομάδες, και στην διατήρηση της επαγγελματικής ακεραιότητας. (BASW, 2020)

Στην παρούσα υγειονομική κρίση η παρέμβαση ειδικών επαγγελματιών είναι απαραίτητη λόγω των πολλαπλών λειτουργιών και πρακτικών του επαγγέλματος. Οι πρακτικές της Κοινωνικής Εργασίας είναι πολύτιμες για την αντιμετώπιση της πανδημικής κρίσης. Η υποστήριξη στους ανθρώπους που πλήττονται από την πανδημία είναι αναγκαία, ιδανικό θα ήταν να παρέχεται σε όλους, ειδικά στους ευάλωτους πληθυσμούς. (Cifuentes-Faura J, 2020)

Στο Πεκίνο της Κίνας τον Φεβρουάριο του 2020 πραγματοποιήθηκε μια προσπάθεια διαδικτυακής Κοινωνικής Εργασίας. Το Κέντρο Ανάπτυξης Κοινωνικής Εργασίας του Πεκίνου (BZQ), άρχισε να διερευνά διαδικτυακές εναλλακτικές λύσεις για την αντιμετώπιση των ποικίλων προβλημάτων που ανέδειξε η πανδημία. Σε συνεργασία με τις πανεπιστημιακές σχολές της Κοινωνικής Εργασίας, το Κέντρο Ανάπτυξης Κοινωνικής Εργασίας δημιούργησε το «Garden on the Balcony», στοχεύοντας μέσω του συγκεκριμένου προγράμματος στην παρέμβαση των προβλημάτων, όχι μόνο στην ανακούφιση των ανησυχιών εντός των αστικών νοικοκυριών, αλλά και στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της συνοχής της οικογένειας μέσω μιας διαδραστικής διαδικτυακής κοινότητας αμοιβαίας υποστήριξης διάφορες δραστηριότητες ενασχόλησης. (Yixuan, 2020)

Για να αποτραπεί η αύξηση κρουσμάτων μέσω της άμεσης επαφής η National Association of Social Workers προωθεί την υποστήριξη των εξυπηρετούμενων μέσω των τηλεσυνεδριών με σκοπό την υποστήριξη τους αλλά και την πρόληψη. Επιπλέον, προωθεί τα CSW με σκοπό να μπορούν να παρέχουν τηλεθεραπεία στους εξυπηρετούμενους. Πολλές πολιτείες έχουν εφαρμόσει τις συνεδρίες από απόσταση με σκοπό την παροχή υπηρεσιών των κοινωνικών λειτουργών στην υπάρχουσα ανάγκη της υγειονομικής κρίσης. (NASW, 2020)

Στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής στα μέσα του 2020 πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα με δείγμα είκοσι ειδικούς επαγγελματίες της Κοινωνικής Εργασίας. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων ανέδειξε ότι τα ποσοστά επαφής των κοινωνικών λειτουργών με τις οικογένειες των μαθητών ήταν αυξημένα σε σχέση με την εποχή προ πανδημίας. Αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί ήρθαν οι ίδιοι σε επαφή με τους γονείς καθώς ήθελαν να ελέγξουν τυχόν προβλήματα βιωσιμότητας. (Daftary, Sugrue κ.α, 2020).

Με βάση την έρευνα του David Firang στον Καναδά το 2020, οι διεθνείς φοιτητές ήταν πιο ευάλωτοι κατά τη διάρκεια αυτής της πανδημίας. Η συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα φοιτητών προέρχεται κυρίως από αναπτυσσόμενες χώρες και συνήθως φέρουν μαζί τους οικονομικές δυσκολίες όπως και προσωπικές / συναισθηματικές δυσχέρειες. Ο συνδυασμός του κλεισίματος των Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων και γενικότερα ο εγκλεισμός, τους απομακρύνει από την αίσθηση του “ανήκειν” σε μια κοινότητα και πιθανόν να μειώνει τις ακαδημαϊκές επιδόσεις τους αυξάνοντας ταυτόχρονα τις οικονομικές δυσκολίες τους. Για τον παραπάνω λόγο, αλλά και για πολλούς ακόμη που προέκυψαν από την παγκόσμια υγειονομική κρίση, η Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών (HRW) αποφάσισε, το 2020, ότι κάθε άτομο ανεξαρτήτως από το παρελθόν και τη κατάστασή του έχει δικαίωμα σε βιολογικές ανάγκες, όπως στη σίτιση, στέγαση, εργασία κλπ. (Firang D, 2020)

Β΄ ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

Κεφάλαιο 4^ο

4.1 Σκοπός της έρευνας

Ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση των δυνατών και αδύναμων σημείων της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία, κατά την περίοδο COVID -19.

4.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Καθώς το παρόν θέμα αφορά σε κάτι ειδικό και στοχευμένο, όσον αφορά τους ερωτώμενους και το πεδίο, τα ερευνητικά ερωτήματα που προκύπτουν δίνουν στους ερευνητές το έναυσμα να μιλήσουν πιο ειδικά χωρίς γενικεύσεις. Συγκεκριμένα, τα ερευνητικά ερωτήματα στοχεύουν στην συλλογή πληροφοριών από τους συνεντευξιζόμενους που αφορούν την εκπλήρωση του σκοπού της έρευνας.

- Ποια τα δυνατά και αδύναμα σημεία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία;
- Ποιες είναι οι προκλήσεις στον εκπαιδευτικό αλλά και στον φοιτητικό κλάδο με βάση τις εκτιμήσεις των μελών του ΔΕΠ;
- Ποια η εκτίμηση για τις συνέπειες της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης (αρνητικές & θετικές) στην εκπαίδευση αλλά και στην επαγγελματική αποκατάσταση των φοιτητών της Κοινωνικής Εργασίας;

4.3 Μέθοδος και υλικό

Με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα και τον σκοπό της παρούσας πτυχιακής εργασίας εκτιμάται, ότι η κατάλληλη έρευνα που θα υποστηρίξει τα παραπάνω είναι η ποιοτική έρευνα. Η ποιοτική έρευνα ανιχνεύει σχήματα σχέσεων μεταξύ διαφόρων κατηγοριών, εστιάζοντας σε πολλά ζητήματα διαφορετικά μεταξύ τους όπως για παράδειγμα τα κοινωνικά φαινόμενα, με σκοπό την ερμηνεία τους και την εύρεση του νοήματος που δίνουν τα άτομα σε αυτά. Ο αριθμός των ερωτώμενων είναι περιορισμένος, σε σχέση με την ποσοτική έρευνα, αφού ο σκοπός της είναι η εκτίμηση των καταστάσεων που διαμορφώνουν ένα κοινωνικό φαινόμενο και της θέσης που κατέχει ένα άτομο στην κοινωνία. (Κασσιμάτη, 2002)

Σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη (2008), η ποιοτική μέθοδος δίνει την ευκαιρία στους ερευνητές που θα την εφαρμόσουν να συλλέξουν μεγάλο αριθμό πληροφοριών από μικρό αριθμό ατόμων με διαφορετικές αντιλήψεις. Η ερευνητική ομάδα θα ερμηνεύσει τα νοήματα που θα αποδώσουν οι ερωτηθέντες, στη συγκεκριμένη περίπτωση οι εκπαιδευτικοί και εργαστηριακοί συνεργάτες του τμήματος της κοινωνικής εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου, σχετικά με τη διερεύνηση των δυνατών και αδύναμων σημείων της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία κατά την περίοδο του COVID -19.

Επιπρόσθετα, η ερευνητική ομάδα θα ακολουθήσει την νατουραλιστική ποιοτική προσέγγιση, η οποία αποτελεί σύμφωνα με τον Babbie «*Μία προσέγγιση στην έρευνα του πεδίου που βασίζεται στην υπόθεση, ότι υπάρχει μια αντικειμενική πραγματικότητα η οποία μπορεί να παρατηρηθεί και να καταγραφεί επακριβώς*» (Ζαφειρόπουλος, 2011). Η παρούσα μελέτη διεξήχθη ως μία περιγραφική μελέτη, στην οποία οι ερευνητές επιθυμούν να απεικονίσουν με ακρίβεια τα γεγονότα για τις κοινωνικές αλλαγές που προκάλεσε η πανδημία. Επίσης, η μελέτη είναι διερευνητική, ερευνώντας και παρουσιάζοντας ακριβή αποτελέσματα. (Κασιμάτη, 2002)

4.3.1 Ανάλυση

Η ανάλυση του περιεχομένου θα αποτελέσει την μέθοδο ανάλυσης της έρευνας. Σύμφωνα με τον Robson, η ανάλυση περιεχομένου είναι η «κωδικοποιημένη κοινή λογική». Μετά το πέρας των συνεντεύξεων, το υλικό καταγράφηκε και απομαγνητοφωνήθηκε και επακολούθησε η επεξεργασία του υλικού. Το υλικό είναι αδόμητο και θα αποτελέσει δυσκολία στην μεταχείριση του, γι' αυτό κρίνεται σημαντική η κωδικοποίηση του, ώστε να μπορέσει να ταξινομηθεί και να κατηγοριοποιηθεί από τους ερευνητές. (Robson, 2007)

4.3.2 Μέσο συλλογής στοιχείων

Η συνέντευξη αποτελεί πολύτιμο μεθοδολογικό εργαλείο για την ποιοτική έρευνα, στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε ημιδομημένη συνέντευξη. Στην ημιδομημένη συνέντευξη η ερευνητική ομάδα έχει την δυνατότητα να προσαρμόσει τη συζήτηση ανάλογα με τον χαρακτήρα των ερωτώμενων, διατηρώντας ευελιξία όσον αφορά τον τρόπο και την σειρά που θα τεθούν οι ερωτήσεις. Στο συγκεκριμένο τύπο συνέντευξης, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες προσεγγίσεις, χρησιμοποιείται ένας λεπτομερής οδηγός θεμάτων που καλύπτει τις βασικές ερωτήσεις που θα αναφερθούν στη συνέντευξη. Ο ερευνητής αφήνει περιθώρια ελευθερίας ως προς τη σειρά των ερωτήσεων, ενώ είναι ευπρόσδεκτη και η αναφορά σε θέματα που δεν έχουν προετοιμαστεί για τη συνέντευξη, αν προκύψει τέτοια ανάγκη. Το γεγονός ότι η ερευνητική ομάδα δεν ακολούθησε μια τυποποιημένη συνέντευξη διευκόλυνε τους ερωτηθέντες να απαντήσουν με περισσότερη ελευθερία στις ερωτήσεις. (Κανδυλάκη, 2008) *«Η ημιδομημένη συνέντευξη έχει προκαθορισμένες ερωτήσεις, αλλά η διάταξή τους μπορεί να τροποποιηθεί ανάλογα με την αντίληψη του συνεντευκτή σχετικά με το τι φαίνεται καταλληλότερο. Η διατύπωση της ερώτησης μπορεί να αλλάξει και να δοθούν εξηγήσεις. Συγκεκριμένες ερωτήσεις που φαίνονται ακατάλληλες για κάποιο συγκεκριμένο ερωτώμενο μπορούν να παραλειφθούν, ή να περιληφθούν πρόσθετες ερωτήσεις»* (Robson, 2010). Τέλος, η ερευνητική ομάδα σχεδίασε τις θεματικές ενότητες του ερευνητικού εργαλείου, βασισμένες στη βιβλιογραφία.

Οι άξονες της ημιδομημένης συνέντευξης είναι οι εξής:

1. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία, πρώτη εντύπωση.
2. Ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν για την διεξαγωγή και την αποτελεσματικότητα των εξ αποστάσεως μαθημάτων.
3. Συνεργασία/αλληλεπίδραση εκπαιδευτών και φοιτητών
4. Διεκπεραίωση-οργάνωση ύλης-εργασιών και κριτήρια αξιολόγησης φοιτητών (πιθανές αλλαγές, θετικά-αρνητικά)
5. Αποτελέσματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

6. Εκτιμήσεις για τις συνέπειες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην εκπαίδευση αλλά και την επαγγελματική πορεία των φοιτητών της Κοινωνικής Εργασίας

4.4 Επιλογή δείγματος

Η μέθοδος δειγματοληψίας που χρησιμοποιήθηκε είναι μη πιθανοτήτων, καθώς δεν υπάρχει η ανάγκη στατιστικής γενίκευσης. Πιο συγκεκριμένα, η μέθοδος που ακολούθησε η ερευνητική ομάδα ονομάζεται σκόπιμη δειγματοληψία, εφόσον η έρευνα είναι μικρής κλίμακας και οι ερευνήτριες μπορούν να δομήσουν ένα δείγμα που τους δίνει τη δυνατότητα να ικανοποιήσουν τις ανάγκες αυτής της έρευνας (Robson C, 2007). Το δείγμα μας αποτελείται από μόνιμους εκπαιδευτικούς του τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου και εργαστηριακούς συνεργάτες. Οι συνεντευξιαζόμενοι βίωσαν άμεσα την κατάσταση της πραγματοποίησης των μαθημάτων στους προπτυχιακούς φοιτητές της κοινωνικής εργασίας εξ' αποστάσεως, γι' αυτό η συμμετοχή τους κρίνεται καθοριστική.

4.5 Ηθικά ζητήματα

Ἡ ηθική και δεοντολογία αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι των ερευνών. Για την σωστή διεκπεραίωση της παρούσας πτυχιακής εργασίας, είναι σημαντικό να ακολουθήσει η ερευνητική ομάδα την ανάλογη πορεία, με βάση τα ηθικά ζητήματα που μπορεί να ανακύψουν στην πορεία της έρευνας.

Η ερευνητική ομάδα ενημέρωσε τους υποψήφιους συμμετέχοντες, προφορικώς και γραπτώς, σχετικά με το σκοπό και το λόγο διεξαγωγής της έρευνας όπως και για τις διαδικασίες που θα ακολουθήσουν (βλ. σελ 49). Έγινε σαφές στους ερωτηθέντες ότι έχουν το δικαίωμα να αποσυρθούν από την συζήτηση αλλά και από την όλη διαδικασία σε οποιοδήποτε στάδιο της έρευνας, όπως και να ζητήσουν την απόσυρση δεδομένων που προέκυψαν από αυτούς μέσα από την συζήτηση με την ερευνητική ομάδα. (Καλλινικάκη, 2010). Σημαντική κρίθηκε η διευκρίνηση σχετικά με την επιβεβαίωση της ανωνυμίας των ερωτηθέντων. Οι ερευνητές θα σεβαστούν το δικαίωμα των συμμετεχόντων στην έρευνα να μην αποκαλύπτονται προσωπικές

πληροφορίες όπως: ονοματεπώνυμο, χρήση προσδιορισμών που αποκαλύπτουν την ταυτότητα των ερωτηθέντων. (Τσιώλης 2014) Τέλος, η ερευνητική ομάδα ενημέρωσε τους ερωτηθέντες ότι μετά την διεκπεραίωση της έρευνας θα έχουν πρόσβαση στα αποτελέσματα της.

4.6 Περιορισμοί έρευνας

- Υποκειμενικότητα έρευνας και ερευνητικής ομάδας
- Αδυναμία γενίκευσης των αποτελεσμάτων
- Στην θέση της ανάλυσης περιεχομένου πραγματοποιήθηκε περιγραφική
- Δυσκολία προσέγγισης του δείγματος

Οι περιορισμοί που αντιμετωπίσαμε στην εν λόγω έρευνα αφορούν αρχικά την δυσκολία προσέγγισης του δείγματος καθώς λόγω φόρτου εργασίας δεν ήταν δυνατό να ολοκληρωθεί στο σύνολο η λήψη των συνεντεύξεων σε σύντομο χρονικό διάστημα όπως ορίζει η βιβλιογραφία. Εν μέσω επίσης πανδημίας ήταν αρκετά δύσκολη η προσέγγιση τους σε δια ζώσης συνάντηση, γεγονός που σε συνδυασμό με την απειρία μας στην ποιοτική έρευνα πιθανά να έχει επηρεάσει τη διεξαγωγή της και κατά συνέπεια τα αποτελέσματα αυτής. Το γεγονός τέλος ότι το εν λόγω θέμα μελέτης αφορούσε βιβλιογραφικά σε κάτι νέο και χωρίς πολλές βιβλιογραφικές αναφορές στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία δεν μας έδωσε το περιθώριο να συνδέσουμε αρκετά από τα ευρήματα μας. Η διεξαγωγή της έρευνας συνέβαινε το χρονικό διάστημα που αρκετοί ερευνητές και ακαδημαϊκοί μελετούσαν το εν λόγω φαινόμενο και τις συνέπειες του περισσότερο ποσοτικά και από την οπτική άλλων επιστημών.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Κεφάλαιο 5^ο

5.1 Κοινωνικοδημογραφικά στοιχεία του δείγματος

Συνεντευξιαζόμενος/η 1: Κατάγεται από ένα χωριό έξω από την Αθήνα, εργάζεται στο Ελληνικό Μεσογειακό πανεπιστήμιο πρώην ΤΕΙ, στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας από το 1999, 23 χρόνια. Έχει ολοκληρώσει δύο προπτυχιακές σχολές, μεταπτυχιακό και διδακτορικό.

Συνεντευξιαζόμενος/η 2: Κατάγεται από την Λάρισα εργάζεται ως εκπαιδευτικός από το 1992 στο Ελληνικό Μεσογειακό πανεπιστήμιο πρώην ΤΕΙ. Έχει ολοκληρώσει κοινωνιολογία στη Γαλλία, Πολιτικές Επιστήμες, πραγματοποίησε μεταπτυχιακό στην Αμερική, στις Πολιτικές Επιστήμες επίσης την διατριβή του/της στην Κοινωνική Ιατρική την πραγματοποίησε στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, στην ιατρική σχολή.

Συνεντευξιαζόμενος/η 3: Κατάγεται από το Ηράκλειο εργάζεται ως εκπαιδευτικός εργάζεται στο Ελληνικό Μεσογειακό πανεπιστήμιο πρώην ΤΕΙ, στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας τριάντα ένα (31) χρόνια. Σε επίπεδο σπουδών έχει πραγματοποιήσει: πτυχίο στην κοινωνιολογία, στη Γαλλία όπως και μεταπτυχιακό και διδακτορικό κοινωνιολογία στο τμήμα κοινωνιολογίας του Ρεθύμνου.

Συνεντευξιαζόμενος/η 4: Κατάγεται από το Ρέθυμνο και εργάζεται ως εκπαιδευτικός από το 1993 τα τελευταία 23 χρόνια εργάζεται στο Ελληνικό Μεσογειακό πανεπιστήμιο, πρώην ΤΕΙ. Οι σπουδές που έχει πραγματοποιήσει αφορούν το τμήμα μαθηματικών ως πρώτο πτυχίο στο Πανεπιστήμιο Πατρών, επίσης, στο ίδιο πανεπιστήμιο πραγματοποίησε το διδακτορικό του/της.

Συνεντευξιαζόμενος/η 5: Κατάγεται από το Ηράκλειο και από το 2003 εργάζεται στο Ελληνικό Μεσογειακό πανεπιστήμιο, πρώην ΤΕΙ. Οι σπουδές που έχει πραγματοποιήσει αφορούν: πτυχία στην Κοινωνική Εργασία, μεταπτυχιακό στην Κοινωνική Ιατρική και διδακτορικό στη Κοινωνική Ιατρική.

Συνεντευξιαζόμενος/η 6: Κατάγεται από τον Άγιο Νικόλαο και εργάζεται ως εκπαιδευτικός από το 2002 στο Ελληνικό Μεσογειακό πανεπιστήμιο, πρώην ΤΕΙ. Οι σπουδές που έχει ολοκληρώσει αφορούν: Πτυχίο στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας στο πρώην ΤΕΙ, μεταπτυχιακό στην Κοινωνική Πολιτική στο πανεπιστήμιο του YORK, διδακτορικό στην Κοινωνική Ιατρική και τέλος, κατέχει το Ευρωπαϊκό πιστοποιητικό ψυχοθεραπείας και εκπαίδευση στην Οικογενειακή Συστημική.

Συνεντευξιαζόμενος/η 7: Κατάγεται από την Αθήνα, εργάζεται ως εκπαιδευτικός από το 2003 στο Ελληνικό Μεσογειακό πανεπιστήμιο, πρώην ΤΕΙ. Έχει πραγματοποιήσει σπουδές στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, μεταπτυχιακό στην Κοινωνική Ιατρική όπως το διδακτορικό στην Κοινωνική Ιατρική.

Συνεντευξιαζόμενος/η 8: Κατάγεται από Θεσσαλονίκη και εργάζεται ως εκπαιδευτικός τα τελευταία 10 χρόνια, στο Ελληνικό Μεσογειακό πανεπιστήμιο εργάζεται τα τελευταία 3 χρόνια και έχει πραγματοποιήσει σπουδές στην κοινωνική εργασία και ψυχολογία.

Συνεντευξιαζόμενος/η 9: Κατάγεται από τα Ιωάννινα και εργάζεται ως εκπαιδευτικός τα τελευταία 35 χρόνια στο Ελληνικό Μεσογειακό πανεπιστήμιο, πρώην ΤΕΙ εργάζεται 34 χρόνια. Οι σπουδές του/της αφορούν: πτυχίο στο πρώην ΤΕΙ στην Κοινωνική Εργασία, μεταπτυχιακό στην Κοινωνική Εργασία στο Umea University στη Σουηδία και το διδακτορικό μου στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας στο university της Σουηδίας.

5.2 Αποτελέσματα έρευνας

5.2.1 Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση του τμήματος κοινωνικής εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου, πρώτη εντύπωση, ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν.

Υποκατηγορία: Πρώτη εντύπωση

Οι περιορισμοί λόγω πανδημίας ξεκίνησαν τον Μάρτιο του 2020, ο εκπαιδευτικός κλάδος του ΕΛΜΕΠΑ βρέθηκε εντελώς απροετοίμαστος για την πραγματοποίηση των εξ αποστάσεως μαθημάτων. Τα συναισθήματα ήταν ανάμεικτα και κυριαρχούσε το άγχος συνοδευόμενο με την λέξη «πως;» αλλά η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελούσε μονόδρομο. Χαρακτηριστική ήταν η δήλωση του συνεντευξιαζόμενου 3 σχετικά με τη πρώτη του εντύπωση στο άκουσμα της εξ αποστάσεως διδασκαλίας: *“Ο τρόμος δε με άφησε να έχω σκέψεις θέλω να πω ήταν κάτι πρωτόγνωρο για όλους μας και το πρώτο πράγμα που σκεφτήκαμε και σκέφτηκα και εγώ ήταν πώς αυτό το πράγμα θα εφαρμοστεί, γιατί ακριβώς δεν είχαμε καμία εμπειρία για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, δεν είχαμε καμία εμπειρία ως προς τη διαδικασία και ως προς τα τεχνικά θέματα, δηλαδή δεν ξέραμε πως αυτό το πράγμα γίνεται μέσα από το e class και όλα αυτά, δεν γνωρίζαμε τίποτα. Οπότε ήταν ένα πρόβλημα, ένα βουνό για όλους μας πως θα μπορέσουμε να μεταδώσουμε την γνώση μέσα από την διαδικασία της εξ αποστάσεως”*. Εδώ εκφράζεται η αγωνία του εκπαιδευτικού ως προς το βαθμό επιτυχίας του νέου αυτού τρόπου διδασκαλίας εξ αποστάσεως, σαν πρώτη σκέψη στο άκουσμά της. Όπως αναφέρθηκε από όλους σχεδόν τους συνεντευξιαζόμενους, η πρώτη τους εντύπωση φαίνεται να ήταν μάλλον γλυκόπικρη, στο άκουσμα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αφού παρατηρήθηκε κυρίως ανησυχία για τον συγκεκριμένο τρόπο διδασκαλίας, αλλά και μοναδική λύση στο αδιέξοδο που προκάλεσε η πανδημία.

Υποκατηγορία: Χρήση μέσων για υλοποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τόπος εργασίας

Σε σύντομο χρονικό διάστημα ξεκίνησε η προετοιμασία για την πραγματοποίηση των μαθημάτων. Οι συμμετέχοντες αναφέρουν πως αξιοποίησαν το βασικότερο εργαλείο που διέθεταν το open e-class για να πραγματοποιήσουν τα μαθήματα και η

επικοινωνία εκτός των μαθημάτων γινόταν κυρίως με e-mail. Κάποιοι συμμετέχοντες ανέφεραν επίσης τις πλατφόρμες zoom, google meet με τις οποίες επικοινωνούσαν μεταξύ τους, όπως αναφέρει ο συνεντευξιαζόμενος 1: *“το μόνο μέσο που είχαμε ήταν η ηλεκτρονική πλατφόρμα του e-class που διαθέτει το πανεπιστήμιο...Επειδή και πολλές φορές υπήρχε υπερφόρτωση της πλατφόρμας....χρησιμοποιούσα κι άλλες πλατφόρμες όπως είναι το Google teams, zoom”*, καθώς και ο συνεντευξιαζόμενος 2: *“Ουσιαστικά γίναμε experts σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα”*. Επίσης, ανέφεραν πως η συνεργασία που διέθεταν μεταξύ τους αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα για να προχωρήσουν. Η αλληλοβοήθεια και υποστήριξη μεταξύ των καθηγητών αναφέρθηκε σχεδόν από όλους τους συμμετέχοντες. Το μέρος που εργάζονταν όλοι πλέον ήταν το σπίτι τους, όπως αναφέρει ο συνεντευξιαζόμενος 2: *“Από το σπίτι, στο γραφείο του σπιτιού μου, όπου ήμουν απομονωμένη, έκλεινα την πόρτα και προσπαθούσα να φανταστώ πως είναι και οι υπόλοιποι”*, και οι επικοινωνίες γινόταν μόνο εξ αποστάσεως. Φαίνεται, λοιπόν, πως όλοι οι εκπαιδευτικοί προσπάθησαν να αξιοποιήσουν όσες διαθέσιμες πλατφόρμες είχαν, με σκοπό την καλύτερη εκπαιδευτική διαδικασία.

5.2.2 Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία, συνεργασία και αλληλεπίδραση εκπαιδευτικών και φοιτητών:

Όπως αναφέρθηκε σχεδόν σε όλες τις συνεντεύξεις, οι συμμετέχοντες υποστήριξαν πως αισθάνονταν άβολα να μιλάνε σε μία οθόνη ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή και δεν υπήρχε αλληλεπίδραση. Ο συνεντευξιαζόμενος 1 δήλωσε: *«Θα μου πεις και στην τάξη γίνεται αυτό δε συμμετέχουν όλοι, αλλά είναι διαφορετικό τώρα να τους έχεις μπροστά σου να τους βλέπεις, να βλέπεις αντιδράσεις, να σε βλέπουν αυτοί, είναι διαφορετικά είναι και μια λεκτική επικοινωνία. Άλλη επαφή, έχεις αλληλεπίδραση»*. Εν συνεχεία, ο συνεντευξιαζόμενος 3 αναφέρει σχετικά με την αλληλεπίδραση μέσω της οθόνης του υπολογιστή: *“μιλάς και δεν βλέπεις το ακροατήριό σου. Αυτό χάνει την ουσία της αλληλεπίδρασης»*. Επίσης, ο συνεντευξιαζόμενος 7 αναφέρει με στόμφο πως: *«Σίγουρα μέσα στην αίθουσα, χίλιες φορές από το να είσαι από το σπίτι, γιατί νιώθεις την αλληλεπίδραση, υπήρχαν και φορές που ένιωθα ότι μιλούσα σε μια οθόνη, τους έλεγα βγάλτε ένα εικονάκι, κουνήστε ‘κανα χεράκι να ξέρω ότι είστε εδώ....*

και τις πιο πολλές φορές φεύγανε, πολύ σπάνια υπήρχε μια αλληλεπίδραση να υποβάλει κάποιος κάποιο αίτημα, να γίνει γενικότερα μια συζήτηση, ήταν κάτι που το είχαμε χάσει». Στον αντίποδα, ο συνεντευξιαζόμενος 6 «Υπήρχε αλληλεπίδραση. Είχα πάντα κόσμο. Προσπαθούσα και εγώ να φτιάξω βιωματικές ασκήσεις, να φτιάξω σενάρια, να βρω βιντεάκια».

Παρατηρείται λοιπόν, σημαντική έλλειψη της αλληλεπίδρασης μεταξύ καθηγητών και φοιτητών, καθώς και ανάμεσα στους φοιτητές, όπως αναφέρεται από τη πλειοψηφία του δείγματος. Το μάθημα πολλές φορές γινόταν μονόπλευρο, καθώς χρειαζόταν επιπρόσθετη προσπάθεια από μέρους των καθηγητών για συμμετοχή των φοιτητών, αυτό αναφέρθηκε ιδιαίτερα από τους συμμετέχοντες. Φαίνεται πως παρά τις προσπάθειές τους, ένιωθαν ανεπαρκείς, αφού δεν μπορούσαν να καλύψουν το κενό της διαζώσης. Μάλιστα, στην πλειοψηφία τους επισημαίνουν πως αν και είχαν τεχνική υποστήριξη, ωστόσο, αντιμετώπισαν και άλλα προβλήματα, όπως για παράδειγμα ήταν, πάνω από όλα, η διάδραση και η επιτυχημένη επικοινωνία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και τους φοιτητές, όπως αυτή είναι διάζώσης. Οι φοιτητές είχαν συνήθως κλειστές τις κάμερες και τα μικρόφωνα τους, δεν αντάλλασαν απόψεις και δεν συνεργάζονταν ούτε με τους εκπαιδευτικούς ούτε και μεταξύ τους. Χαρακτηριστικά είναι και τα λόγια του ο συνεντευξιαζόμενου 2: *«Δεν ήξερα καθόλου πώς να το διαχειριστώ. Ήταν κάτι καινούργιο για μένα, το να μιλάω σε μία οθόνη και να μην μπορώ να δω τις αντιδράσεις των παιδιών, να μην υπάρχει αλληλεπίδραση. Η πρώτη μου αντίδραση και οι πρώτες μου σκέψεις ήταν αρνητικές. Αλλά και ο φόβος μου μεγάλος λόγω του κορονοϊού».* Η αγωνία των εκπαιδευτικών για το κατά πόσο θα μπορούσε ο τρόπος διδασκαλίας τους, με τα μέσα που διέθεταν, να έχει αντίκτυπο στους φοιτητές, πώς θα μπορούσαν να έχουν περισσότερη μεταδοτικότητα και καλύτερη αλληλεπίδραση με αυτούς. Ήταν μία μέθοδος εκπαίδευσης, η οποία δεν έδινε το περιθώριο για να βρεθούν εναλλακτικές μέθοδοι διδασκαλίας, διότι το μόνο διαθέσιμο μέσο πραγματοποίησης των μαθημάτων και επικοινωνίας, ήταν ο ηλεκτρονικός υπολογιστής και οι διαθέσιμες από το πανεπιστήμιο ψηφιακές πλατφόρμες.

Η μάθηση από απόσταση ούσα πρωτόγνωρη μέθοδος διδασκαλίας με την οποία καθηγητές αλλά και εκπαιδευόμενοι δεν ήταν εξοικειωμένοι, φαίνεται ότι δυσκόλεψε και απομάκρυνε κατά κύριο λόγο τους εκπαιδευτικούς και φοιτητές. Χαρακτηριστικά ήταν τα λόγια του συνεντευξιαζόμενου 7: *“Είναι δύσκολο στα εργαστήρια να*

απεικονίσεις τον φορέα, τα περιστατικά, δεν μπορείς να το πετύχεις 100% (εκατό τις εκατό) και δεν υπάρχει καθόλου η αλληλεπίδραση που υπάρχει δια ζώσης όπου επικοινωνείς καλύτερα με το φοιτητή, ο φοιτητής εκφράζει τις απορίες του, υπάρχει καλύτερη ευκαιρία για διάλογο και κατανόηση του μαθήματος”. Η διδασκαλία έως σήμερα ήταν από πολλούς συνδεδεμένη με την παραδοσιακή ιδέα μιας πρόσωπο με πρόσωπο επαφής.

5.2.3 Θετικά και αρνητικά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Υποκατηγορία: Θετικά

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είχε θετικά και αρνητικά τα οποία επισημάνθηκαν κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων. Όσον αφορά τα θετικά, τα βασικότερα επιτεύγματα ήταν ότι κατάφεραν όλοι οι εκπαιδευτικοί να προσαρμοστούν σύντομα στα νέα δεδομένα, αλλά και το ότι δε χάθηκαν ακαδημαϊκά εξάμηνα. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι τα λόγια του συνεντευξιζόμενου 1: *«καταφέραμε να προσαρμοστούμε στα νέα δεδομένα είναι κάτι νομίζω που πρέπει να γίνεται και ειδικά σε μία επιστήμη, όπως είναι η κοινωνική εργασία... Το δεύτερο είναι ότι δεν χάθηκαν τα μαθήματα πάρα πολύ σημαντικό αυτό, κυρίως για τους φοιτητές, δεν έχασαν εξάμηνο, δεν έμειναν δηλαδή πίσω, χρησιμοποιήσαμε και ερευνήσαμε, βρήκαμε πάρα πολύ υλικό, εκπαιδευτικό υλικό και από το διαδίκτυο, δηλαδή είχαμε πρόσβαση σε πλούσιο βιογραφικό υλικό, δόθηκε δηλαδή ευκαιρία να το διευρύνουμε αυτό»*. Ο συνεντευξιζόμενος 4 ανέφερε χαρακτηριστικά για τα θετικά: *«Νομίζω ότι ήταν τελικά πολύ χρήσιμο εργαλείο, τουλάχιστον στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση»*, και ο συνεντευξιζόμενος 6 δήλωσε: *«Νομίζω ανοίγει νέους ορίζοντες, να συνδυαστεί η εξ αποστάσεως εκπαίδευση... Μας έδωσε την ευκαιρία να δούμε μέσα τεχνολογικά που τα είχαμε ήδη μέσω του e-class αλλά δεν τα είχαμε ψάξει ποτέ»*. Εδώ διακρίνεται ένας νέος ορίζοντας στην εκπαίδευση με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί δεν είχαν ασχοληθεί ποτέ και ο οποίος αναγνωρίστηκε από τους ίδιους ως ένα χρήσιμο και καινοτόμο εργαλείο που θα μπορούσε να βοηθήσει σημαντικά στην διαδικασία της εκπαίδευσης μελλοντικά, σε συνδυασμό με τη δια ζώσης. Στα θετικά προστίθεται και η δυνατότητα παρακολούθησης των μαθημάτων από φοιτητές, οι οποίοι δεν είχαν τη δυνατότητα να βρίσκονται στη περιοχή του πανεπιστημίου.

Υποκατηγορία: Αρνητικά

Πέρα των θετικών οι συμμετέχοντες ανέφεραν και τα αρνητικά με βάση την εμπειρία και την κρίση τους. Για παράδειγμα χαρακτηριστικά ήταν τα λόγια του συνεντευξιζόμενου 1 επί του θέματος: *«Ειδικά στην πρακτική και στα εργαστηριακά μαθήματα δεν εφαρμόστηκε η θεωρία στην πράξη... όσο καλά και να το είχαμε φτιάξει το να πας στην υπηρεσία και να κάνεις εκεί την εργαστηριακή σου άσκηση είναι κάτι τελείως διαφορετικό από ότι είναι στο χαρτί. Τέλος. Αυτό δεν αναπληρώνεται και αυτή ήταν η μεγάλη μας αγωνία που στήριζε την αρχική μας άρνηση»*. Ο συνεντευξιζόμενος 2 συμπληρώνει: *«Είναι άλλο να είσαι μπροστά στον καθηγητή σου, να θες ρωτήσεις κάτι εκείνη τη στιγμή κι άλλο μπροστά από την οθόνη, μέχρι να ανοίξεις το μικρόφωνο.....Θα ήταν και πιο συγκεντρωμένοι, ενώ στο σπίτι κάνεις χίλια δύο άλλα πράγματα, να σηκωθείς, να δώσεις αλλού προσοχή...»*. Παρατηρείται λοιπόν ότι ο συγκεκριμένος τρόπος διδασκαλίας δυσκόλεψε πρακτικά το μάθημα, μειώνοντας τη συμμετοχή, αφού οι φοιτητές είχαν στο μυαλό τους ότι έπρεπε να κάνουν μια διαδικασία μέχρι να πάρουν το λόγο. Αυτή η χρονική καθυστέρηση, λόγω του υπολογιστή και η έλλειψη της αμεσότητας, από την οποία χαρακτηρίζεται η δια ζώσης διδασκαλία, φαίνεται να κατάφερε να αποθαρρύνει το φοιτητή, με αποτέλεσμα να μειωθεί η συμμετοχή του στο μάθημα και συνεπώς η αλληλεπίδραση με τον διδάσκοντα. Οι εκπαιδευτικοί φαίνεται να προτιμούν τη δια ζώσης διδασκαλία λόγω της εφαρμογής της θεωρίας στη πράξη. Ο συνεντευξιζόμενος 5 είπε πολύ χαρακτηριστικά: *«Τα μειονεκτήματα ήταν ότι χάνεις επαφή εντελώς με τον πληθυσμό, δε βλέπεις τους ανθρώπους, δε τους γνωρίζεις, περνάνε μετά από δυο χρόνια και βλέπεις ανθρώπους να σου φωνάζουν ακούς τις φωνές και λες: «Α, κάτι μου θυμίζει αυτή η φωνή!», σου λέει το όνομα και λες: «Α, σε έχω ακούσει εσένα», γιατί δε τους έβλεπες, ήταν κλειστές οι οθόνες, δε βοήθησαν δηλαδή καθόλου και οι φοιτητές να τους γνωρίσει κάποιος.....Οπότε καταλαβαίνω ότι δεν έχουν μείνει πολλά και όταν τους λέω, τους είπα κάποια στιγμή να κάνουμε αναπλήρωση εξ αποστάσεως μου είπαν: «εξ αποστάσεως δε καταλαβαίνουμε τίποτα»*. Η εξ αποστάσεως διδασκαλία φαίνεται ότι τους απομάκρυνε από τους φοιτητές, καθώς οι ίδιοι στα δια ζώσης μαθήματα τους έδωσαν την ανατροφοδότηση ότι δεν αποκόμισαν τις γνώσεις που θα μπορούσαν να αποκτήσουν μέσα στο αμφιθέατρο.

Είναι μία μέθοδος εκπαίδευσης, η οποία έχει πλεονεκτήματα αλλά χαρακτηρίζεται κυρίως από μειονεκτήματα, όπως υποστηρίζεται μέσα από τις συνεντεύξεις των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών. Η κοινωνική εργασία είναι ένα εφαρμοσμένο

επάγγελμα που το πρακτικό μέρος της είναι πολύ σημαντικό για την εκπαίδευση ενός εν δυνάμει επαγγελματία. Κατά την διάρκεια της καραντίνας οι φοιτητές έχασαν τρία ακαδημαϊκά εξάμηνα όσον αφορά το πρακτικό μέρος των σπουδών τους (εποπτείες, πρακτική άσκηση) τα οποία θα πλαισίωναν σημαντικά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσής τους. Επίσης, σχεδόν όλοι χαρακτήρισαν την εμπειρία τους απρόσωπη αφού οι κάμερες ήταν κλειστές και η αλληλεπίδραση ήταν περιορισμένη. Από την άλλη οι συμμετέχοντες αναγνώρισαν το θετικό της εκμετάλλευσης των τεχνολογικών μέσων όπου χρειάζεται αλλά σε καμία περίπτωση δεν το θεωρούν ως μέσο αντικατάστασης της δια ζώσης εκπαίδευσης ενός προπτυχιακού φοιτητή.

5.2.4 Ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν για την διεξαγωγή και την αποτελεσματικότητα των εξ αποστάσεως μαθημάτων, διεκπεραίωση-οργάνωση ύλης-εργασιών και κριτήρια αξιολόγησης φοιτητών

Υποκατηγορία: Ύλη και τρόπος διεξαγωγής μαθημάτων

Οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν πως όλες οι αλλαγές έγιναν πάρα πολύ γρήγορα και δίχως να υπάρχει χρόνος για προετοιμασία και ομαλή προσαρμογή στις εν λόγω αλλαγές που προκάλεσε η ραγδαία εξάπλωση του Covid-19. Όσον αφορά την ύλη και τον τρόπο διεξαγωγής των μαθημάτων, ο συνεντευξιαζόμενος 1 αναφέρει περιγραφικά πως: *“Σε καμία περίπτωση δεν παρέμειναν ίδια. Όταν λοιπόν μάθαμε ότι πρέπει να τα προσαρμόσουμε όλα στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, κάναμε πάρα πολλή δουλειά καταρχήν κάναμε πολλές συναντήσεις οι συνάδελφοι μεταξύ μας ειδικά οι επόπτες όσον αφορά τα εργαστήρια γιατί εκεί ήταν το ζήτημα, στα θεωρητικά μαθήματα ο καθένας προσαρμόσε το μάθημα του. Προσπαθούσαμε να εμπλουτίσουμε περισσότερο με οπτικό ακουστικό υλικό ώστε να είναι πιο ευχάριστες και πιο οικίες και πιο εκπαιδευτικά μαθησιακά εύκολες στον φοιτητή. Όσον αφορά όμως τις εποπτείες, χρειάστηκε να αλλάζουμε το υλικό να το προσαρμόσουμε να βάλουμε νέες βάσεις κριτηρίων και εκπαιδευτικών στόχων. Θα χρησιμοποιήσουμε πολύ την προσομοίωση, το παίξιμο ρόλων, εικονικούς σχεδιασμούς. Όσο γινόταν περισσότερο βάλουμε ενότητες για να υποστηρίξουμε όσο γίνεται την εργαστηριακή εκπαιδευτική διαδικασία”*. Φαίνεται λοιπόν, πως καταβλήθηκε σημαντική προσπάθεια από τους διδάσκοντες, μέσα από συχνές διαδικτυακές συναντήσεις τους, στην αναπροσαρμογή της ύλης για την αποτελεσματική διεξαγωγή των μαθημάτων, έτσι ώστε αυτά να γίνουν πιο βιωματικά, ενδιαφέροντα και προσβάσιμα στους φοιτητές. Ειδικά στις εποπτείες και τα

εργαστηριακά μαθήματα, τα οποία δύσκολα αντικαθίστανται μέσα από μια οθόνη, φαίνεται να ήταν απαραίτητη η επιπλέον προσπάθεια προκειμένου να δομηθεί η ύλη του μαθήματος εξ αρχής και να αποκομήσουν οι φοιτητές όσο το δυνατόν περισσότερα μέσω προσομοιώσεων, role play, σεναρίων κλπ.

Υποκατηγορία: κριτήρια αξιολόγησης φοιτητών και διαδικασία εξέτασης

Ακόμα, ένα άλλο σοβαρό ζήτημα ήταν και η αντικειμενική εξέταση και αξιολόγηση των φοιτητών, τα οποία έγιναν πιο αυστηρά για αξιοκρατικούς κυρίως λόγους. Σύμφωνα με τον συνεντευξιαζόμενο 4, σχετικά με την αξιολόγηση των φοιτητών, υποστηρίχθηκε πως *«Τα κριτήρια αξιολόγησης έγιναν λίγο πιο αυστηρά, γιατί σίγουρα φοβηθήκαμε περιπτώσεις αντιγραφής»*. Αν και αυτό ήταν κάτι που δεν αντιπροσωπεύει όλους τους εκπαιδευτικούς, στην πλειοψηφία τους προσπάθησαν να δημιουργήσουν έναν τρόπο εξέτασης τέτοιο, ώστε να είναι δίκαιο για τους φοιτητές, παρόλα αυτά να μην τους αφήνει περιθώρια αντιγραφής. Ωστόσο, κάποιοι αναφέρουν την ανάθεση εργασιών ως μέθοδο αξιολόγησης όπως αναφέρει ο συνεντευξιαζόμενος 1 : *“και τα κριτήρια αξιολόγησης που με ρώτησες τους έβαλα εργασία δεν τους εξέτασα, δεν τους ζήτησα να έρθουν εδώ να δώσουν εξέταση το κράτησα αυτό γιατί το είχα και στο διά ζώσης. Κράτησα τον ίδιο τρόπο αξιολόγησης και ζήτησα από τους φοιτητές να μου κάνουν μία εργασία στην οποία βαθμολογήθηκαν για τελική εργασία”*

Φαίνεται πως οι εκπαιδευτικοί προσπάθησαν να κάνουν τον τρόπο αξιολόγησης των φοιτητών όσο πιο αξιοκρατικό και δίκαιο γινόταν, έτσι ώστε και να αποφευχθεί η περίπτωση αντιγραφής και να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στην εξέταση μέσα από έναν υπολογιστή.

5.2.5 Προκλήσεις που αντιμετώπισαν εκπαιδευτικοί και φοιτητές κατά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Υποκατηγορία: Προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτικοί

Σημαντικές ήταν και οι προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτικοί ως προς τη διεκπεραίωση των μαθημάτων, αλλά και οι φοιτητές, έτσι ώστε να μη χαθεί το ενδιαφέρον προς την κοινωνική εργασία και να αναπληρωθούν όσο το δυνατόν περισσότερο τα κενά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Όσον αφορά τους

εκπαιδευτικούς, ο συνεντευξιαζόμενος 1 αναφέρει: *“Η πρόκληση ήταν στο να μπορέσω και εγώ απ’ τη μεριά μου, η συνεργασία μου με τους συναδέλφους μου να φτιάξουμε αυτό το υλικό και να το προσαρμόσουμε, είναι μία πρόκληση αυτή όπως και να το δεις, γιατί θέλεις να προχωρήσεις και την επιστήμη σου το εκπαιδευτικό κομμάτι, να μη μείνεις πίσω”*. Παρατηρούμε ότι μεγαλύτερη πρόκληση για τους εκπαιδευτικούς φαίνεται να αποτέλεσε η πραγματοποίηση των μαθημάτων, η οργάνωσή τους, η κατανόηση των νέων τεχνολογικών μέσων και το πώς θα κρατήσουν ζωντανό το ενδιαφέρον των φοιτητών, όπως πολύ χαρακτηριστικά αναφέρει ο συνεντευξιαζόμενος 3: *“πρόκληση είναι να επικοινωνήσω με ένα ψυχρό μέσο όπως είναι ο υπολογιστής, να δώσω το ενδιαφέρον στο ακρωτήριο, αυτό ήταν μία πρόκληση. Η μεγαλύτερη πρόκληση ήταν αυτή”*. Ακόμη, βασικό μέλημά τους και πρόκληση αποτέλεσε η καλή προσομοίωση του πλαισίου στα εργαστηριακά μαθήματα, σύμφωνα και με τα λεγόμενα του συνεντευξιαζόμενου 7: *“Μεγαλύτερη πρόκληση ήταν ειδικά στο εργαστηριακό μάθημα να μπορέσει να γίνει καλή προσομοίωση του πλαισίου και των εξυπηρετούμενων, ώστε να μπορέσουν τα παιδιά να κατανοήσουν όσο γίνεται καλύτερα, το φορέα και το αντικείμενο της ευάλωτης ομάδας και να ανταπεξέλθουν όσο γίνεται καλύτερα και στην ευαισθητοποίηση απέναντι στην ομάδα αλλά και στις εργασίες που τους είχαν ανατεθεί”*, καθώς οι φοιτητές έπρεπε να αποκομίσουν όσο το δυνατόν περισσότερες γνώσεις και να καλύψουν το κενό των βιωματικών πλαισίων που προκάλεσε η εξ αποστάσεως διδασκαλία.

Ένας άλλος κοινός ισχυρισμός των συνεντευξιαζόμενων καθηγητών αφορά και τον χρόνο αλλά και τον όγκο και τον φόρτο εργασίας τους, ο οποίος αναμφισβήτητα ήταν πολύ μεγαλύτερος κατά τη διάρκεια των εξ αποστάσεως μαθημάτων και ο οποίος τους κούραζε σε εξαιρετικά μεγάλο βαθμό, ακόμη και σε βαθμό υπερκόπωσης για ορισμένους εξ αυτών. Ο συνεντευξιαζόμενος 7 είπε σχετικά με αυτό το ζήτημα: *«Αλλά αυτό που κατάλαβα ήταν ότι μετά από ένα διάστημα και τα παιδιά και εμείς είχαμε μια τεράστια κούραση. Όχι άλλο γυαλί!! Ήταν φοβερό!»*.

Υποκατηγορία: Προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι φοιτητές σύμφωνα με τους συμμετέχοντες

Από την άλλη, για τους φοιτητές, πρόκληση αποτέλεσε το να μη χάσουν ακαδημαϊκά εξάμηνα, αλλά και το να ανταπεξέλθουν στις νέες δυσκολίες. Ακόμη, πρόκληση για

αυτούς φαίνεται να ήταν η κατανόηση της ύλης, λόγω απομάκρυνσης και έλλειψης επαφής με το διδάσκοντα και το πλαίσιο, όπως αναφέρει ο συνεντευξιαζόμενος 1: *“το να ανταπεξέλθουν σε όλες αυτές τις δυσκολίες όλη αυτή η κούραση, η κατανόηση, τόση ύλη μπροστά σε έναν υπολογιστή, γιατί ξέρεις είναι τελείως διαφορετικό όταν έρχεσαι εδώ που θα κάνεις το μάθημα σου θα το συζητήσεις με το συνάδελφο σου, θα κουβεντιάσεις στο διάλειμμα λες κι άλλα πράγματα ανοίγει λίγο ο ορίζοντας σου, η κριτική σκέψη”* καθώς και η αναπροσαρμογή της καθημερινότητάς τους, σύμφωνα με τα λεγόμενα του συνεντευξιαζόμενου 2: *“Η πρόκληση και για αυτούς και για μας ήταν η οργάνωση της νέας καθημερινότητας”*. Φαίνεται λοιπόν, πως οι καθηγητές αντιλήφθηκαν και τις προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι φοιτητές, όσον αφορά την ύλη και τις δυσκολίες κατανόησής της, καθώς και ότι έχει να κάνει με την οργάνωση της καθημερινότητάς τους.

5.2.6 Αποτελέσματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, εκτιμήσεις για τις συνέπειες της εκπαίδευσης από απόσταση

Υποκατηγορία: Επιπτώσεις εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην επαγγελματική πορεία των φοιτητών

Πλην τούτων, μείζονος σημασίας και ενδιαφέροντος ήταν και τα ευρήματα σχετικά με τις επιπτώσεις που θεωρείται πως θα έχει η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην μετέπειτα πορεία των φοιτητών ως κοινωνικοί λειτουργοί. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του συνεντευξιαζόμενου 1 όσον αφορά τα κενά που προκάλεσε η εξ αποστάσεως εκπαίδευση: *“Βέβαια έχουν θέμα πιστεύω, αλλά με λίγη καλή θέληση και από τους ίδιους εάν ενδιαφερθούν μπορεί να καλυφθεί, πολύ δύσκολα, αλλά μπορεί. Αλλά υπάρχει και ένας πολύ μεγάλος αριθμός φοιτητών που δε νομίζω να το προσπαθήσει. Και θα έχει αντίκτυπο πιστεύω και στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία”*. Ο συνεντευξιαζόμενος 9 προσθέτει σχετικά με τις συνέπειες στην επαγγελματική σταδιοδρομία των φοιτητών: *“Κοίτα, όσον αφορά τη θεωρία δεν νομίζω ότι θα υπάρχουν. Όσον αφορά τη πρακτική εφαρμογή στην εμπειρία που θα αποκτούσανε, σίγουρα βλέπω και τώρα τα παιδιά που κάνουνε την (εποπτεία) τρία, και έχω μια εμπειρία, αντιλαμβάνομαι τις ελλείψεις, φαίνονται οι ελλείψεις που έχουν. Αλλά ευελπιστώ, επειδή θα κάνουν την εξάμηνη πρακτική, αυτό θα είναι μια καλή*

εμπειρία για τα παιδιά που θα μπορέσει να ισοσκελίσει τυχόν απώλειες”. Παρατηρείται λοιπόν, η ανησυχία των εκπαιδευτικών ως προς την ελλιπή ανάπτυξη δεξιοτήτων των φοιτητών, λόγω απουσίας βιωματικών εργαστηριακών μαθημάτων και πρακτικής άσκησης, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε μειωμένη επαγγελματική απόδοση.

Υποκατηγορία: Η αναγκαιότητα της δια ζώσης διδασκαλίας στον κλάδο της Κοινωνικής Εργασίας

Καθώς η κοινωνική εργασία είναι ένα πρακτικό επάγγελμα και η στέρηση του πρακτικού μέρους των σπουδών των φοιτητών λόγω του εγκλεισμού (εργαστήρια, εποπτείες, πρακτική άσκηση) θα αφήσει κατάλοιπα σύμφωνα με όλους τους συμμετέχοντες, όλοι οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί στην έρευνα τόνισαν τη σημαντικότητα του να γίνεται η πρακτική άσκηση διά ζώσης, ακόμα κι αν τα θεωρητικά μαθήματα πραγματοποιούνται εξ αποστάσεως. Αυτή η κοινή πεποίθηση αποτυπώνεται και στα λόγια του συνεντευξιαζόμενου 6 ο/η οποίος/α εξέφρασε την άποψη πως «... Εάν γίνονται τα μαθήματα εξ αποστάσεως, αλλά έχεις τη δυνατότητα να κάνεις την εργαστηριακή σου άσκηση διά ζώσης σε ένα πλαίσιο και επόπτης που είναι στην εργασία σου να είναι σε επαφή με επόπτη. Ναι νομίζω μπορεί να γίνει... Αλλά οι εργαστηριακές ασκήσεις χρειάζεται να είναι δια ζώσης. Είναι όπως ο χειρουργός. Το ίδιο πράγμα θεωρώ ότι είναι». Παρόμοια τοποθέτηση επί του θέματος έκανε και ο συνεντευξιαζόμενος 3 ο οποίος προσθέτει με ανησυχία: “Όχι εγώ δεν το θεωρώ κάτι το οποίο θα είναι ευχής έργο η εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας και όλων των ανθρωπιστικών σπουδών και των Κοινωνικών σπουδών, χρειάζεται οπωσδήποτε η επαφή πρόσωπο με πρόσωπο. Θεωρώ ότι δεν θα πρέπει σε καμία των περιπτώσεων η τηλεργασία να αντικαταστήσει τη ζωντανή εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας στο Πεδίο, ο κοινωνικός επιστήμονας αυτό που κάνει να είναι και ζωντανή η επιστήμη είναι η παρουσία του στο Πεδίο, η συμμετοχικότητα, η αλληλοεπίδραση προϋποθέτει παρουσία.”. Ο συνεντευξιαζόμενος 7 επισημαίνει έντονα πως: “η κοινωνική εργασία είναι για να είσαι στο δρόμο για να γίνεται στο πλαίσιο, δε μπορεί να γίνει εξ αποστάσεως, αλλά αυτό που έχω να πω είναι ότι μπορεί σε περιόδους κρίσης να σταθεί έτσι, που να αντιμετωπίσει τη κρίση, δηλαδή να προσαρμοστεί στη νέα συνθήκη και να βγάλει ένα αποτέλεσμα”. Αξιοσημείωτη και άκρως αντιπροσωπευτική είναι και η άποψη του συνεντευξιαζόμενου 8, «Η κοινωνική εργασία δεν μπορεί για κανένα λόγο να εφαρμοστεί εξ αποστάσεως. Ήταν μια περίοδος παγκόσμιας πανδημίας που κάπως

έπρεπε να αντιμετωπιστεί η κατάσταση και για αυτό ευτυχώς που υπήρξε και το ιντερνετ, αλλά κατηγορηματικά η κοινωνική εργασία πρέπει να διδάσκεται και να εφαρμόζεται δια ζώσης».

Γίνεται αντιληπτό λοιπόν, πως όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα υποστήριξαν κατηγορηματικά ότι η κοινωνική εργασία είναι μια επιστήμη που πρέπει να διδάσκεται δια ζώσης. Παρόλα αυτά, αναγνωρίστηκε η σημαντικότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ως μιας αρκετά χρήσιμης λύσης σε περιόδους κρίσης, καθώς το διαδίκτυο αποτελεί ένα εύκολο στη διαχείριση μέσο, το οποίο δίνει αρκετές δυνατότητες για μια αρκετά ικανοποιητική διδασκαλία εξ αποστάσεως και για αντιμετώπιση καταστάσεων. Αντίθετα στα θεωρητικά μαθήματα, αρκετοί ήταν αυτοί που υποστήριξαν ότι θα μπορούσαν να διδαχθούν και διαδικτυακά. Σαν γενική άποψη όμως φαίνεται να κυριάρχησε είτε να υπάρξει ένας συνδυασμός μεθόδων σε περιπτώσεις ανάγκης, είτε να διδάσκεται αποκλειστικά δια ζώσης.

Υποκατηγορία: Επιπτώσεις στην εκπαίδευση των φοιτητών λόγω της εξ αποστάσεως διδασκαλίας

Σχετικά με τις επιπτώσεις της εξ αποστάσεως στην εκπαίδευση των φοιτητών οι συνεντευξιαζόμενοι διακρίνουν ελλείψεις σε σύγκριση με τη δια ζώσης διδασκαλία. Αυτό φαίνεται και μέσα από τα λεγόμενα του συνεντευξιαζόμενου 2: *“κάποιοι έκαναν πετσοκομμένη πρακτική και σίγουρα θα έχει επίπτωση. Είναι τελείως διαφορετικό να είσαι δια ζώσης στον οποιοδήποτε χώρο”*, καθώς και του συνεντευξιαζόμενου 5, ο οποίος αναφέρει: *“πιστεύω ότι έχουν χάσει ευκαιρίες μάθησης, έχουν χάσει μέρος της ιδιωτικής ζωής γιατί τα παιδιά δεν απόλαυσαν, ειδικά οι πρωτοετείς που ήρθαν με το γεια σας μπήκαν στην καραντίνα δεν είδαν τι είναι φοιτητική ζωή, δεν ανέπτυξαν δεσμούς με μαςοπότε χάσανε και σε σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία και σε σχέση με την κοινωνική αλληλεπίδραση δεσμών, με την εκπαιδευτική διαδικασία σίγουρα είναι χαμένοι, σίγουρα έχουν χάσει. Χρειάζεται πάρα πολύ δική τους προσπάθεια για να καλύψουν το κενό”*. Ο συνεντευξιαζόμενος 6 δηλώνει: *“στα θεωρητικά μαθήματα δεν θα έχουν συνέπειες θεωρώ ότι θα κάνουμε τα ίδια πράγματα και στο δια ζώσης. Εκεί που υπήρξε θέμα ήταν στις εποπτείες. Κάποιοι έκαναν τρία εξάμηνα σπουδών εξ αποστάσεως και δεν μπήκαν σε κανένα πλαίσιο για να κάνουν εργαστηριακή άσκηση. Τώρα αυτοί οι φοιτητές θα βρεθούν να κάνουν*

πρακτική, έχει τεράστια διαφορά να δουλέψεις μία υπηρεσία και να είσαι εκπαιδευόμενος παρά να γίνεται online”, ο συνεντευξιαζόμενος 7 σημειώνει: “Μειώθηκε, δηλαδή στα παιδιά που δεν παρακολουθούσαν, μειώθηκε πάρα πολύ η ποιότητα της εκπαίδευσης και επίσης μειώθηκε και το κίνητρο για διάβασμα γιατί στην εξεταστική ξέρανε ότι υπήρχε τρόπος να γράψουν χωρίς να διαβάσουν.”.

Διακρίνεται πως οι φοιτητές που έχασαν εργαστήρια, εποπτείες και πρακτική θα έχουν μεγαλύτερα κενά και μεγαλύτερη δυσκολία όταν βρεθούν στο πλαίσιο στην επαγγελματική τους ζωή.

6. Συζήτηση-Συμπεράσματα

Η ποιοτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε μέσα από τις συνεντεύξεις και την ανάλυση τους συνέβαλε στο να κατανοήσουμε το πως βίωσαν οι συμμετέχοντες και καθηγητές του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία. Στην έρευνα αναδύθηκαν τα δυνατά και αδύναμα σημεία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία, οι προκλήσεις στον εκπαιδευτικό αλλά και στον φοιτητικό κλάδο με βάση τις εκτιμήσεις των συμμετεχόντων και η εκτίμηση για τις συνέπειες της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης στην εκπαίδευση αλλά και στην επαγγελματική αποκατάσταση των φοιτητών της κοινωνικής εργασίας.

Πιο συγκεκριμένα, τα δυνατά σημεία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ήταν ότι δεν χάθηκε ακαδημαϊκό εξάμηνο επιβαρύνοντας τους φοιτητές με παράταση των σπουδών τους, η εξοικείωση με το διαδίκτυο, καθώς δεν υπήρχε μέχρι τότε η εξ αποστάσεως διδασκαλία στην εκπαίδευσή τους και η διατήρηση επαφής με το πανεπιστήμιο έστω και από απόσταση. Τα αδύναμα σημεία είναι η απόσταση φοιτητών - καθηγητών που χαρακτηρίστηκε από την έλλειψη αλληλεπίδρασης που υπήρχε κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, η μειωμένη αποτελεσματικότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ειδικότερα όσον αφορά την έλλειψη του πρακτικού μέρους

των σπουδών των φοιτητών και τα ελάχιστα προβλήματα σύνδεσης που προέκυψαν. Οι προκλήσεις που αντιμετώπισαν κατά την διάρκεια των μαθημάτων αφορούσαν κυρίως στο μεγαλύτερο βαθμό τον φόρτο εργασίας και άγχους όσον αφορά την αποτελεσματικότητα των μαθημάτων καθώς υπήρχε έλλειψη προετοιμασίας και ομαλή προσαρμογή στις αλλαγές. Επίσης, πρόκληση αποτέλεσε η διεξαγωγή και αποτελεσματικότητα των μαθημάτων όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς, καθώς προσπαθούσαν να κρατήσουν το ενδιαφέρον των φοιτητών σε συνδυασμό με την η έλλειψη ανατροφοδότησης και τέλος, η σωστή αξιολόγηση των φοιτητών. Όσον αφορά τις εκτιμήσεις για τις συνέπειες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, υπάρχει μεγάλη ανησυχία από τους εκπαιδευτικούς για την αποτελεσματικότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία, αφού η έλλειψη του πεδίου από την εκπαίδευση των φοιτητών προσδίδει την αίσθηση μη ολοκληρωμένης εκπαίδευσης, συνεπακόλουθα και στην μετέπειτα επαγγελματική σταδιοδρομία των φοιτητών.

Η εκπαίδευση από απόσταση αποτέλεσε έκτακτη ανάγκη και αναπόφευκτη επιλογή για την αποφυγή της μακράς αναστολής της εκπαίδευσης των φοιτητών, λόγω του εγκλεισμού. Ο τρόπος διδασκαλίας των μαθημάτων διαφοροποιήθηκε, με σκοπό τη διεξαγωγή του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος, όσον αφορά την αποδοτικότητα των φοιτητών, την μεταδοτικότητα των εκπαιδευτικών, την επίτευξη της ανάπτυξης δεξιοτήτων. Μεγαλύτερη βαρύτητα και αλλαγή στο πρόγραμμα σπουδών και την ύλη σημειώθηκε στα εργαστηριακά μαθήματα και τις εποπτείες, με χρήση σεναρίων και προσομοιώσεων, έτσι ώστε να αναπληρωθούν όσο το δυνατόν καλύτερα τα ελλείμματα των βιωματικών αυτών μαθημάτων. Ο εκπαιδευτικός κλάδος κλήθηκε να λειτουργήσει μέσα σε νέα δεδομένα, όπως αυτό της τηλεεκπαίδευσης με την οποία δεν ήταν εξοικειωμένοι και δρούσαν σύμφωνα με την κρίση τους. Η εκπαίδευση από απόσταση ήταν η μοναδική λύση στην περίοδο της πανδημίας προκαλώντας αρκετό άγχος στους συμμετέχοντες για το πως θα φέρουν εις πέρας την εκπαιδευτική διαδικασία. Από την άλλη όμως, έδωσε την ευκαιρία για εξοικείωση με τα τεχνολογικά μέσα αλλά και την δυνατότητα να μην χαθούν τα ακαδημαϊκά εξάμηνα των φοιτητών. Παράλληλα όμως, δημιούργησε σημαντικό κενό στους φοιτητές λόγω έλλειψης των βιωματικών μαθημάτων, τα οποία είναι απαραίτητα για την άσκηση του επαγγέλματος. Παρ' όλη την αναγκαιότητα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, λόγω του εγκλεισμού για την προάσπιση της υγείας των

πολιτών αλλά και για να μην χαθεί πολύτιμος χρόνος, η κατάσταση αυτή δυσκόλεψε τόσο τους εκπαιδευτικούς όσο και τους φοιτητές. Ήταν μία καινούργια μέθοδος διδασκαλίας και μάθησης πολύ μακριά από την παραδοσιακή ιδέα της εκπαίδευσης με την οποία δεν ήταν εξοικειωμένοι δημιουργώντας ένα κλίμα απόστασης μεταξύ τους, αφού η επικοινωνία γινόταν μπροστά από μία οθόνη και το μάθημα πολλές φορές ήταν απρόσωπο.

Η καλή συνεργασία και η συχνή επικοινωνία μεταξύ των καθηγητών ήταν σημαντικός παράγοντας για την εξέλιξη της διαδικασίας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Επιπλέον, παρατηρήθηκαν οι παρόμοιες απαντήσεις σχεδόν σε όλες τις ερωτήσεις που τους τέθηκαν. Ειδικότερα, παρόμοιες απαντήσεις παρατηρήθηκαν στο πως βίωσαν την κατάσταση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, πράγμα που δείχνει ότι η όλη διαδικασία ήταν αρκετά στρεσογόνα για τους ίδιους, καθώς δεν ήξεραν πως θα ανταπεξέλθουν στον ρόλο τους.

Η τεχνολογία κλήθηκε να αναπληρώσει το κενό της απόστασης σε μία κρίσιμη στιγμή που βίωνε ολόκληρος ο κόσμος, η εκπαίδευση από απόσταση ήταν η μόνη λύση αλλά δεν είχε τα επιθυμητά αποτελέσματα. Αυτό συμπεραίνεται με το γεγονός ότι οι καθηγητές αντιμετώπισαν δυσκολίες και εξέφρασαν πως δεν υπήρχε αλληλεπίδραση μεταξύ φοιτητών και καθηγητή την ώρα των μαθημάτων. Η έλλειψη αλληλεπίδρασης μεταξύ αυτών και των φοιτητών πολλές φορές έκανε τους εκπαιδευτικούς να νιώθουν ότι μιλάνε σε μία οθόνη επηρεάζοντας τους αρνητικά. Σε ελάχιστες περιπτώσεις ακούσαμε ότι υπήρχε συμμετοχή, οπότε συμπεραίνουμε ότι δεν υπήρχε η κατάλληλη αλληλεπίδραση όπως στα δια ζώσης μαθήματα. Η διδασκαλία επίσης, χαρακτηρίζεται κατα κύριο λόγο απρόσωπη καθώς οι κάμερες ήταν κλειστές όπως και τα μικρόφωνα γεγονός που δεν βοηθούσε την όλη διαδικασία.

Από την άλλη, η εκπαίδευση από απόσταση ήταν η μοναδική διέξοδος στο να μην χαθούν ακαδημαϊκά εξάμηνα. Ούσα πρωτόγνωρη διαδικασία, έφερε νέες γνώσεις για νέες μεθόδους διδασκαλίας, μάθησης και επικοινωνίας, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν καταλλήλως και συνδυαστικά με τις διά ζώσης παραδοσιακές μορφές εκπαίδευσης για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην επίτευξη των στόχων στο μέλλον.

Παρά των θετικών που αναφέρθηκαν παραπάνω, η δια ζώσης εκπαίδευση είναι η πιο επιθυμητή μέθοδος διδασκαλίας σύμφωνα με την έρευνα. Η κοινωνική εργασία χρειάζεται το πρακτικό μέρος της εκπαίδευσης, στην οποία δημιουργείται η κατάλληλη, αλληλεπίδραση για να βοηθηθεί ο εκπαιδευόμενος στην ανάπτυξη δεξιοτήτων. Το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού είναι πολυδιάστατο και απαιτεί συνδυασμό διαδικαστικών ικανοτήτων όπως εξειδικευμένες γνώσεις και δεξιότητες. Οι φοιτητές πρέπει να μάθουν να συνδέουν τη θεωρία με την πράξη και να εφαρμόζουν αρχές κοινωνικής δικαιοσύνης όταν αλληλεπιδρούν με εξυπηρετούμενους. Αυτό δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί εξ αποστάσεως, καθώς δεν υπάρχει κάποια εμπειριστατωμένη έρευνα σχετικά με τον τρόπο αποτελεσματικής διδασκαλίας της πρακτικής άσκησης από απόσταση. Διαπιστώσαμε, ότι παρά τις ραγδαίες εξελίξεις στην τεχνολογία η οποία αποτελεί προέκταση για πολλά πράγματα της καθημερινότητας μας, οι ανησυχίες παραμένουν σχετικά με την αποτελεσματικότητα της διαδικτυακής διδασκαλίας έναντι της παραδοσιακής, όσον αφορά την κοινωνική εργασία. Επίσης, αρνητικές θα είναι οι επιπτώσεις που θα υπάρξουν στην μετέπειτα πορεία των φοιτητών που πραγματοποίησαν ακαδημαϊκά εξάμηνα εξ αποστάσεως και έχασαν τις εποπτείες και την πρακτική τους άσκηση. Το πρακτικό μέρος είναι ένα από τα σημαντικότερα κεφάλαια στην εκπαίδευση ενός κοινωνικού λειτουργού και η έλλειψη του θα επιφέρει κενά γι αυτό και η κοινωνική εργασία δεν μπορεί να διδαχθεί μόνο εξ αποστάσεως.

Συμφωνα με τα παραπάνω, οι φοιτητές που δεν πραγματοποίησαν την πρακτική τους και τις εποπτείες δια ζώσης, δεν είχαν δηλαδή επαφή με το πεδίο, η αναπλήρωση ακαδημαϊκών ωρών αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την κάλυψη κενών που υπάρχουν στην εκπαίδευση τους. Σκοπός αυτού είναι να λάβει ο φοιτητής τις γνώσεις και τις δεξιότητες, που δίνουν οι εποπτείες και η πρακτική άσκηση, για να μπορεί να τις αξιοποιήσει στο μέλλον ως επαγγελματίας αποφεύγοντας τις αρνητικές επιπτώσεις που θα έχουν με την έλλειψη τους.

Όπως έχουμε αναφέρει αρκετές φορές, η ιδέα της διδασκαλίας είναι συνδεδεμένη με την παράδοση, την ιδέα της δια ζώσης εκπαίδευσης. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση έδωσε στους καθηγητές, αλλά και στους φοιτητές, την δυνατότητα να εξοικειωθούν περισσότερο με τα τεχνολογικά μέσα. Η τεχνολογία είναι ένα χρήσιμο εργαλείο και άμεσα συνδεδεμένο με την ζωή γενικότερα. Εκμεταλλευόμενοι την εμπειρία που έδωσε η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, θεμιτό θα

ήταν να υπάρξουν προγράμματα επιμόρφωσης φοιτητών και εκπαιδευτικών για περαιτέρω εξοικείωση αλλά και γνώση πάνω στο αντικείμενο της τεχνολογίας, με σκοπό την εκμετάλλευσή του όπου χρειάζεται. Ακόμη, σημαντικό είναι να υπάρχει η χρήση του διαδικτύου με εναλλακτικούς τρόπους για να μη χαθεί η επαφή. Συγκεκριμένα, σε περιπτώσεις που είναι αναγκαίο, να χρησιμοποιείται η εξ αποστάσεως εκπαίδευση για την διευκόλυνση φοιτητών και καθηγητών ανάλογα την περίπτωση. Τέλος, να μη μένουμε στην παραδοσιακή ιδέα της διδασκαλίας δια ζώσης αν υπάρχουν εναλλακτικές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ & ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Βιβλιογραφία

- Βεργέτη Α. (2009) *Κοινωνική Εργασία με οικογένειες σε κρίση*, (Δ΄εκδ), Αθήνα: Τόπος -
- Δημοπούλου-Λαγωνίκα, Μ. (2011). *Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας, Μοντέλα Παρέμβασης: Από την Ατομική στην Γενική-Ολιστική Προσέγγιση* (β΄ εκδ.). (Μ. Αποστολοπούλου, Επιμ.) Αθήνα: Τόπος. -
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Καλλινικάκη Θ. (2010). *Ποιοτικές μέθοδοι στην έρευνα της Κοινωνικής Εργασίας*. Αθήνα: Κριτική. -
- Καλλινικάκη Θ. (2011) *Εισαγωγή στη θεωρία & πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας*. (δ΄εκδ) (Μ. Αποστολοπούλου, Επιμ.) Αθήνα: Τόπος-
- Καφρίτσα Δ. Μακρή Κ. Μπακάλης Ν. (2020) *Η επίδραση της πανδημίας του κορωνοϊού Covid-19 σε ηλεκτρονικά καταστήματα e-shops*, Πτυχιακή Εργασία. Πανεπιστήμιο Πατρών. -
- Κασιμάτη Κ. (2002). *Κοινωνικός σχεδιασμός και αξιολόγηση*. Μέθοδοι και πρακτικές. Αθήνα: Gutenberg -
- Ράτσικα Ν. Ποιοτική έρευνα. Διαφάνειες μαθήματος (ΕΛΜΕΠΑ).
- Τσιώλης, Γ. (2014). *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική-
- Acharya S. (Μάιος 2020) *Stress in the Students after Lockdown due to Outbreak of Corona Virus (COVID-19)*. University Purbanchal (PU), file:///C:/Users/30697/Downloads/SSRN-id3627022.pdf. -
- Babbie E. *Εισαγωγή & Επιμέλεια Ζαφειρόπουλος Κ.* (2011). *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική-
- Robson C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*. Gutenberg -

- Gauchet, M. (2020a). Si cette crise pouvait être l'occasion d'un vrai bilan et d'un réveil collectif!. Le Figaro, (Μάρτιος 2020)
- Gauchet, M. (2020b). Les mondialisateurs n'ont pas rendu les armes. Le Causeur. (Απρίλιος, 2020)
- Gauchet, M. (2020c). Le lien qui nous unit à l'épreuve du Covid-19. France-Culture. (Απρίλιος, 2020)-
- Paula McFadden, κ.ά (2020). *Social Work Education, the international journal*. Routledge, Taylor and Francis Group. (Τελευταία πρόσβαση: 20/3/21)-
- Robson C. Επιστημονική επιμέλεια Μιχαλοπούλου Κ. (2007) Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Αθήνα: Gutenberg

Ηλεκτρονικές πηγές

- Γαλανάκη Ε. (2021) *Φοιτητική ζωή και Πανδημία: Οδηγός για φοιτητές και φοιτήτριες*. ΕΚΠΑ.
http://psychlab.primedu.uoa.gr/fileadmin/psychlab.primedu.uoa.gr/uploads/Pdf/Nea/2021/Foititiki_Zoi_kai_Pandimia.pdf . (τελευταία πρόσβαση: 9/4/2021)-
- Γεωργακόπουλος Θ. (2020). Πώς ζουν οι Έλληνες στην πανδημία.
<https://www.dianeosis.org/2020/04/pos-zoyn-oi-ellines-stin-pandimia>
(Τελευταία πρόσβαση: 20/3/21)-
- Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο <https://www.hmu.gr/el/hmu/10393#>
(Τελευταία πρόσβαση 13/10/21)
- ΕΟΔΥ: *Ερωτήσεις - Απαντήσεις σχετικά με τον 2019-nCoV*, (2019)
<https://eody.gov.gr/wp-content/uploads/2020/02/2019-nCoV-faq.pdf>
(τελευταία πρόσβαση: 12/2/21)

- ΕΟΔΥ: *Νέος κορωνοϊός Covid-19 – Οδηγίες*, (2021) <https://eody.gov.gr/neos-koronaios-covid-19/>, (τελευταία πρόσβαση: 12/2/21)
- ΕΟΔΥ: *Νέος κορωνοϊός Covid-19 – Οδηγίες*, (2021) <https://eody.gov.gr/disease/koronaios-neos-mers-cov/> (τελευταία πρόσβαση: 12/2/21)
- ΕΟΔΥ: *COVID-19 – Οδηγίες για τη χρήση μάσκας από το κοινό* - <https://eody.gov.gr/covid-19-odigies-gia-ti-chrisi-maskas-apo-to-koino/?print=print> (Τελευταία πρόσβαση: 14/10/21)
- ΣΚΛΕ: *Ορισμός Κοινωνικής Εργασίας*, (2014) <https://www.skle.gr/index.php/e>, (τελευταία πρόσβαση: 12/2/21)
- Τσεκέρης Χ. Ζέρη Π. Κράτος, κοινωνία και μέσα επικοινωνίας στην εποχή του κορωνοϊού. Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών. (2020) <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/ekke/article/view/24518/20472> (τελευταία πρόσβαση: 20/2/21) -
- Παπούλη Ε. (2020) *Η χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας στο σπίτι κατά τη διάρκεια της επιδημίας του COVID-19: Απόψεις μαθητών κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα* <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02615479.2020.1807496> (Τελευταία πρόσβαση: 23/09/21)-
- Πουλόπουλος Χ. (2012) *Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας*. <https://socwork.gr/> (Τελευταία πρόσβαση: 25/3/21) -
- Φρειδερίκος Κ. (Απρίλιος 2020) *Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης*, <http://blog.schol.io/online-ekpaideysi-thetika/> (τελευταία πρόσβαση: 1/3/21)-
- Amy B Smoyer, κα (2020) *Lessons learned from Covid-19: Being known in online social work classrooms* <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0020872820940021> (τελευταία πρόσβαση 25/3/21)
- BASW (2020). *The role of social workers in a pandemic and its consequences: learning from Covid-19*. <https://www.basw.co.uk/role-social-workers-pandemic-and-its-aftermath-learning-covid-19> (Τελευταία πρόσβαση 15/3/21) -

- Brouke L, (2020) *Moving Into the Long Term*, <https://www.insidehighered.com/digital-learning/article/2020/10/27/long-term-online-learning-pandemic-may-impact-students-well>, (τελευταία πρόσβαση: 12/2/21) -
- Centers for Disease Control and Prevention (2021) <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/prevent-getting-sick/diy-cloth-face-coverings.html> (Τελευταία πρόσβαση: 13/10/21)
- Cifuentes-Faura J, (2020) *The role of social work in the field of education during Covid-19*, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0020872820944994> (Τελευταία πρόσβαση: 19/4/2021)-
- Daftary A-M, Sugrue E-P κ.α, (2021) *Pivoting during a Pandemic: School Social Work Practice with Families during COVID-19*, - <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8083265/pdf/cdab005.pdf>
- Firang D, (Ιούλιος 2020) *The impact of Covid-19 pandemic on international students in Canada*. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0020872820940030> (τελευταία πρόσβαση: 19/4/2021)-
- Harvard J. *Advantages and Disadvantages of Online Education*. (2021) https://www.streetdirectory.com/travel_guide/62604/phoenix_university/advantages_and_disadvantages_of_online_education.html (τελευταία πρόσβαση 20/2/21)-
- Hasnan Baber, (Ιανουάριος 2020), *Social interaction and effectiveness of the online learning – A moderating role of maintaining social distance during the pandemic Covid-19*. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/AEDS-09-2020-0209/full/html> (τελευταία πρόσβαση: 1/3/21)
- Karryina O K, Dunigan F, (Ιανουάριος 2021) *Changes in social connection during Covid-19 social distancing: it's not (household) size that matters, it's who you're with*, <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0245009> (τελευταία πρόσβαση: 1/3/21)-

- MSWcareers: *The Role of Social Worker in crisis intervention.*-
<https://mswcareers.com/role-social-workers-crisis-intervention/>
- NASW: *COVID-19 Ethics Resources*
<https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Ethics-Education-and-Resources/COVID-19-Ethics-Resources>
- NASW: Telehealth <https://www.socialworkers.org/Practice/Infectious-Diseases/Coronavirus/Telehealth> (Τελευταία πρόσβαση: 14/10/21)-
- *Saladino V. Algeri D. Auriemma V. (Οκτώβριος 2020), The Psychological and Social Impact of Covid-19: New Perspectives of Well-Being.*
<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.577684/full>
(Τελευταία πρόσβαση: 2/4/21)-
- - *Salutions S. (2020) COVID-19: Ο αντίκτυπος στην ψυχική υγεία μαθητών και φοιτητών.* Πηγή: Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.
<https://www.kathimerini.gr/society/561173539/covid-19-o-antiktypos-stin-psychiki-ygeia-mathiton-kai-foititon/>
- Sarah J Barber, (Μαΐος 2020) *The Journals of Gerontology. Covid-19 Worries and Behavior Changes in Older and Younger Men and Women,*
<https://academic.oup.com/psychsocgerontology/article/76/2/e17/5840530?login=true> (τελευταία πρόσβαση: 1/3/21)
- <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/science/science-briefs/masking-science-sars-cov2.html>
- Quoidbach J. Taquet M. κα. (2019) *Happiness and social behavior.* *Psychological Science,*
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0956797619849666> (τελευταία πρόσβαση: 1/3/21)
- Tosone C, (2020) *Teaching practical social work in the common trauma of a global pandemic,* https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-61442-3_33 (τελευταία πρόσβαση: 10/4/2021)-
- Varna, Junge κα. (2020) *Younger people are more vulnerable to stress, anxiety and depression during COVID-19 pandemic: A global cross-sectional survey*
file:///C:/Users/30697/AppData/Local/Temp/Temp1_ScienceDirect_articles_02

[Apr2021_16-05-36.928.zip/Psychological-stresses-among-Chinese-university-students-d_2021_Journal-of-A.pdf](#) (τελευταία πρόσβαση: 2/4/21)-

- World Health Organization, (2010) *What is a pandemic*, https://www.who.int/csr/disease/swineflu/frequently_asked_questions/pandemic/en/ (τελευταία πρόσβαση: 20/2/21)
- World Health Organization, *Archived: WHO Timeline - COVID-19*, <https://www.who.int/news/item/27-04-2020-who-timeline---covid-19> (τελευταία πρόσβαση: 18/10/21)
- Worldometer, (2021) *COVID-19 CORONAVIRUS PANDEMIC*, https://www.worldometers.info/coronavirus/?utm_campaign=GenericUAblog_posts (τελευταία πρόσβαση: 2/4/21) -
- Yixuan W, (2020), *Creating solace and hope during COVID-19: An innovative Internet-based social work intervention* <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0020872820959379> (τελευταία πρόσβαση: 19/4/2021)-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΝΤΥΠΟ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ ΕΡΕΥΝΑ

1.Τίτλος: “Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση κατά την περίοδο COVID-19: Η περίπτωση του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου”

2.Σκοπός της έρευνας: Σκοπό της έρευνας αποτελεί η διερεύνηση των δυνατών και αδύναμων σημείων της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία κατά την περίοδο COVID-19.

3.Διαδικασία: Θα χρησιμοποιηθεί η ποιοτική μέθοδος έρευνας. Οι σπουδάστριες θα ασχοληθούν με το φαινόμενο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης λόγω της πανδημίας στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου, με συνεντεύξεις σε άτομα-κλειδιά, δηλαδή εκπαιδευτικούς που αντιμετωπίζουν καθημερινά τη διαδικασία της εξ αποστάσεως διδασκαλίας. Το δείγμα θα αποτελείται από έντεκα (9) εκπαιδευτικούς και επιστημονικούς συνεργάτες του τμήματος. Οι συνεντεύξεις θα ηχογραφηθούν και θα απομαγνητοφωνηθούν. Η συνέντευξη θα διαρκέσει 25-35 λεπτά. Τέλος, εσείς θα ορίσετε αν η συνέντευξη πραγματοποιηθεί εξ αποστάσεως ή δια ζώσης.

Οι άξονες της ημιδομημένης συνέντευξης με τους επαγγελματίες είναι οι εξής:

1. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία, πρώτη εντύπωση.
2. Ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν για την διεξαγωγή και την αποτελεσματικότητα των εξ αποστάσεως μαθημάτων.
3. Συνεργασία/αλληλεπίδραση εκπαιδευτών και φοιτητών
4. Διεκπεραίωση-οργάνωση ύλης-εργασιών και κριτήρια αξιολόγησης φοιτητών (πιθανές αλλαγές, θετικά-αρνητικά)
5. Αποτελέσματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης
6. Εκτιμήσεις μελών ΔΕΠ για τις συνέπειες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην εκπαίδευση αλλά και την επαγγελματική πορεία των φοιτητών της Κοινωνικής Εργασίας

4.Προσδοκώμενες ωφέλειες: Η ανάδειξη των συνεπειών που έχει το φαινόμενο σε εκπαιδευτικό επίπεδο και οι τρόποι αντιμετώπισής του σύμφωνα με τις απόψεις των ειδικών που θα λάβουν μέρος στην έρευνα.

5.Δημοσίευση αποτελεσμάτων: Στην παρούσα έρευνα θα τηρηθεί η ανωνυμία των συμμετεχόντων, θα δημοσιευτούν μόνο τα αποτελέσματα και τα πορίσματα των συνεντεύξεων μετά από συνεννόηση με τους ίδιους τους συνεντευξιαζόμενους, οι

οποίοι θα έχουν πρόσβαση στο περιεχόμενο και κάθε δικαίωμα απόσυρσης οποιασδήποτε πληροφορίας.

6.Πληροφορίες: Για περισσότερες διευκρινίσεις εναποτίθενται η ηλεκτρονική διεύθυνση της υπεύθυνης καθηγήτριας της παρούσας πτυχιακής εργασίας Πελεκίδου Λίνας: pelekidou@hmu.gr

7.Ελευθερία συναίνεσης: Η συμμετοχή σας στην έρευνα έχει εθελοντικό χαρακτήρα και δεν δεσμεύεστε με κανένα τρόπο εάν δεν το επιθυμείτε.

Προτού συμφωνήσετε με τη συμμετοχή σας στην έρευνα, βεβαιωθείτε ότι:

- ❖ Έχετε διαβάσει και κατανοήσει το έντυπο ενημέρωσης σχετικά με την επεξεργασία

των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που σας αφορούν στο πλαίσιο της εν λόγω έρευνας.

- ❖ Μέσω του Εντύπου Ενημέρωσης λάβατε γνώση σχετικά με τη διάρκεια της έρευνας και τις διαδικασίες της και ποια δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που σας

αφορούν πρόκειται να επεξεργαστούν στο πλαίσιο της έρευνας.

- ❖ Έχετε ενημερωθεί, μέσω του Εντύπου Ενημέρωσης σχετικά με τα δικαιώματά σας,

όπως αυτά απορρέουν από το Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων.

- ❖ Γνωρίζετε ότι η συμμετοχή σας στην εν λόγω επιστημονική έρευνα είναι εθελοντική. Μπορείτε να αποχωρήσετε από την έρευνα ανά πάσα

στιγμή, χωρίς καμία συνέπεια, ανακαλώ ντας τη συγκατάθεσή σας στο e-mail.

8.Δήλωση συναίνεσης

Συμφωνώ να συμμετάσχω στην έρευνα: *“Η εξ’ αποστάσεως εκπαίδευση κατά την περίοδο COVID-19: Η περίπτωση του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου”*. και έχω διαβάσει και συναινώ με το παρόν έντυπο συγκατάθεσης.

Ημερομηνία: / /2022

Όνοματεπώνυμο Συμμετέχοντος

Σπουδάστριες :

Δασκαλάκη Γεωργία daskalakig98@gmail.com

Μπουρνιά Αγγελική mpourniaa82@gmail.com

Επιβλέπων Επιστ. Συνεργάτης

Πελεκίδου Λίνα

ΔΟΜΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

A. Δημογραφικά στοιχεία συνεντευξιζόμενου

1. Ποια είναι η καταγωγή σας;
2. Πόσα χρόνια εργάζεστε ως εκπαιδευτικός;
3. Πόσο καιρό διδάσκετε στο συγκεκριμένο πανεπιστήμιο;
4. Ποιες σπουδές έχετε πραγματοποιήσει;
5. Ποια μαθήματα διδάσκετε στους προπτυχιακούς φοιτητές της Κοινωνικής Εργασίας

B. Εξ' αποστάσεως εκπαίδευση / πρωτόγνωρη κατάσταση / πρώτη εντύπωση

1. Ποιες ήταν τις πρώτες σκέψεις σχετικά με το άκουσμα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;
2. Ποιος ήταν ο χώρος εργασίας σας κατά τη διάρκεια των διαδικτυακών μαθημάτων;
3. Πως αντιλαμβάνεστε τη χρήση του διαδικτύου ως μέσου διδασκαλίας αλλά και εργασίας;

Γ. Θετικά και αρνητικά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης: Μέσα και διαφορές

1. Ποια ήταν τα διαθέσιμα τεχνολογικά μέσα για την πραγματοποίηση των μαθημάτων και της διεκπεραίωσης της εργασίας σας;
2. Ποιες αλλαγές υπήρξαν στο πρόγραμμα σπουδών ή στην ύλη των μαθημάτων; Ποιες οι διαφορές με τα μαθήματα που γινόταν διαζώσης;
3. Ποια ήταν τα κριτήρια αξιολόγησης των φοιτητών, όσον αφορά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση; Ποια η εμπειρία σας από τη διαδικασία αξιολόγησης εξ αποστάσεως;
4. Ποια τα θετικά και ποία τα δύσκολα σημεία που εντοπίσατε κατά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση;

Δ. Συνεργασία και αλληλεπίδραση καθηγητών / φοιτητών

1. Περιγράψτε μας την εμπειρία σας με την εξ αποστάσεως διδασκαλία (κλίμα, συνεργασία με φοιτητές, αποτελεσματικότητα, κ.λ)

Ε. Προκλήσεις από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση

1. Ποιες οι προκλήσεις που αντιμετωπίσατε καθ' όλη τη διάρκεια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;
2. Τι θεωρείτε ότι αποτέλεσε πρόκληση για τους ίδιους τους φοιτητές;
3. Ποιες οι συνέπειες στην εκπαίδευση τους;
4. Ποιες οι εκτιμήσεις σας για την εφαρμογή της Κοινωνικής Εργασίας στο πεδίο λαμβάνοντας υπόψη την εξ αποστάσεως εργασία; Μπορεί η κοινωνική εργασία να εφαρμοστεί εξ αποστάσεως; Περιγράψτε μας

